

KÁNTÁS BALÁZS – REGÉNYI KUND

MEGFIGYELT RADIKÁLIS JOBBOLDALI, FÉLKATONAI SZERVEZETEK

A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM
POLITIKAI RENDÉSZETI JELENTÉSE, 1926

**MEGFIGYELT RADIKÁLIS JOBBOLDALI,
FÉLKATONAI SZERVEZETEK
A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM
POLITIKA RENDÉSZETI JELENTÉSE, 1926**

A forrást közreadja, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta:

Dr. Kántás Balázs PhD,

főlevéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár; tudományos tanácsadó,
Magyarhoni Zsidó Imaegylet Judaisztika-történeti Kutatócsoport

ORCID-azonosító: 0000-0003-0927-772X

és

Dr. Regényi Kund Miklós PhD,

egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Polgári
Nemzetbiztonsági Tanszék

ORCID-azonosító: 0000-0003-1833-9523

Lektorálta:

Prof. dr. Borsi-Kálmán Béla DSc, nyugalmazott egyetemi tanár,
ELTE BTK

és

Dr. habil Dobák Imre PhD,

tanszékvezető egyetemi docens Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék

ORCID-azonosító: 0000-0002-9632-2914

ISBN 978-615-6250-65-0

Felelős kiadó: **Dr. Zsávolya Zoltán PhD**

HORTHY-KORSZAK KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
BUDAPEST, 2023

A HORTHY-KORSZAK ELSŐ ÉVEINEK MAGYAR PARAMILITÁRIS TITKOS SZERVEZETEI ÉS ELLENTMONDÁSOS, KOMPLEX KAPCSOLATUK A TITKOSSZOLGÁLATOKKAL

A Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életre is bizonyos fokú befolyással rendelkeztek.¹ E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezete (a legálisan bejegyzett egyesületek egyébként pártpolitikai tevékenységet nem folytathattak) valamilyen társadalmi egyesület formájában, olykor informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki a tevékenységüket.

Ezekhez a titkos, vagy legalábbis titkolózó szervezetekhez igen gyakran kötődtek – elsődlegesen katonai múlttal rendelkező, vagy éppenséggel továbbra is aktív katonai állományban lévő, felfegyverzett férfiakból álló formációk, katonai jellegű (paramilitáris) alakulatok. A paramilitarizmust, paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, melyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta

¹ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012, 97–100.

definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe léptek.² Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, más esetekben az állam maga használta fel az ilyen alakulatokat, megint másutt a paramilitáris formációk a fennálló állam ellenében léptek fel.³

A paramilitarizmus az első világháború utáni krízishelyzetben Magyarországon is természetes jelenség volt, reprezentánsai elsődlegesen továbbra is aktív katonák vagy katonaviselt férfiak, esetleg egyéb állami fegyveres testületek tagjai voltak, és az ilyen jellegű formációk nem meglepő módon szorosan összefonódtak az új magyar állammal, kormánnyal, illetve a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások következtében igen korlátozott keretek között működő – részben egykori paramilitáris alakulatokból (újra)szervezett – haderővel is. A korszak legbefolyásosabb ilyen jellegű, alapvetően nyílt társadalmi egyesületei az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME)⁴ és a Magyar Országos Véderő

² Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32, 13–14.

³ Robert GERWARTH–John HORNE, i. m. 14.

⁴ Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Ivánt, vagy Gömbös

Egylet (MOVE)⁵ voltak, és mindkettőhöz kötődtek titkos és féltitkos fegyveres, paramilitáris formációk.

AZ EME-vel és a MOVE-val is igen szoros kapcsolatban és személyi átfedésben állt a Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve: KKV vagy KKV Sz) nevű katonai titkos társaság/irreguláris katonai szervezet, és esetében inkább titokban működő állami, vagy legalábbis kvázi-állami szervről

Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmracsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.; valamint: ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

⁵ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselői kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészkлубok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

beszélhetünk. Bár a szervezet az 1920-as évek első felében erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvényteleniséget (pl. politikai és egyszerű rabló-gyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, stb.) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, így működéséről viszonylag keveset tudnak a téma kutatói.

Ami az aszimmetrikus és irreguláris hadviseléssel nagyon szorosan összefüggő tevékenységet végző magyar titkosszolgálati szervezetek első világháború utáni történetét illeti, Magyarországon az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása után, az 1920-as évek elejére stabilizálódott a magyar titkosszolgálati rendszer, és a titkosszolgálati szervezetek részben nem meglepő módon az ellenforradalmi irreguláris katonai szervezetekből alakultak ki.⁶ Ebben a korszakban amúgy még nem vált el egymástól nagyon élesen a rendőri, a katonai és a hírszerző-kémelhárító szakma, így Magyarországon sem léteztek szervezetükben teljesen önálló, a rendvédelmi és honvédelmi szervektől élesen elkülönülő, mai értelemben vett polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok. Léteztek ellenben a Magyar Királyi Államrendőrség, a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Honvédség kötelékében különböző titkosszolgálati tevékenységet végző, hírszerzéssel, kémelhárítással és belsőreakció-elhárítással (politikai rendészettel) foglalkozó szervezeti egységek, alszervezetek, melyek dolgozói köztisztviselői állományú rendőrnnyomozók, illetve hivatásos, rendfokozatot viselő csendőr- és katonatisztek voltak.

⁶ Vö. KOVÁCS Tamás, Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921, *Múltunk*, 2009/2, 64–92.

A Tanácsköztársaság 1919 nyarán történt összeomlása utáni zavaros átmeneti időkben a Nemzeti Hadsereg Fővezérségén a II. (nyilvántartó) csoport foglalkozott a hírszerzéssel, kémelhárítással, valamint a sajtó- és propagandaügyekkel. 1920. április 1-jével megszűnt a Fővezérség, és létrehozták a Magyar Királyi Vezérkar főnöke megnevezésű beosztást, alárendeltségében a vezérkari irodákkal. Ezek egyike volt a Nyilvántartó Iroda, a Vezérkari Főnökség 2-es számú osztálya. Az ország érdekei védelmében és a Magyar Királyi Honvédség vezérkarának feladata ellátásához szükség volt a külföldi államok – elsősorban a kisantant (Csehszlovákia, Románia és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság, a későbbi Jugoszlávia) – katonai helyzetének és háborús felkészülésének felderítésére, ugyanakkor a saját fegyveres erőikkel kapcsolatos titkos adatok védelmére is. A trianoni békeszerződés szigorúan tiltotta a haderő fejlesztését, így egy ideig a katonai hírszerzés és kémelhárítás is csak rejtve működhetett. Stojakovics Döme ezredes, a későbbi Sztójay Döme néven németbarát miniszterelnökké váló katonatiszt és politikus nevéhez köthető a rejtetten működő, de a haderőn belül már önálló magyar katonai hírszerzési és kémelhárítási szervezet megszervezése. Stojakovics/Sztójay 1925-ig állt a katonai titkosszolgálat élén, egyúttal folytonosságot is adva az osztály 1918-tól tartó, rendszereken átívelő kiépülésének. A Honvédelmi Minisztérium VI. főcsoportjának (rejtetten működő vezérkar) 2. (hírszerző és kémelhárító) osztálya alapját a nyilvántartó alosztály képezte, a hírszerzésért a központi offenzív alosztály, az elhárításért a defenzív alosztály felelt. Az egyes magasabb egységek alárendeltségében

hírszerző irodák működtek.⁷ A magyar katonai hírszerzés és elhárítás legfontosabb feladata a kisantant országok hírszerző szerveinek elhárítása, irányukban a hírszerzési feladatok végrehajtása volt. A szerv tevékenységi körébe tartozott – a rendőrség és a csendőrség titkosszolgálati-nemzetbiztonsági tevékenységet végző szervezeti egységeivel párhuzamosan – a belbiztonsági területen a politikai szélsőségekkel (szélsőjobbal és szélsőbállal egyaránt) kapcsolatos titkos információgyűjtés is.⁸ A katonai hírszerzés hagyományos eszközeként alkalmazott fedőbeosztást a trianoni békeszerződés megtiltotta, emiatt a katonai attaséi hálózat kiépítését 1927-ig – a Szövetségek Közi Katonai Ellenőrző Bizottság Magyarországról való kivonulásáig – is titokban kezdték meg.⁹ A valójában hírszerző tevékenységet végző katonai attasék elnevezése 1920 és 1927 között tehát katonai szakelőadókra változott, majd a szorosabb ellenőrzés megszűntével megkezdődött a szakdiplomata-hálózat intenzívebb, nyílt fejlesztése. 1932-ben katonai attasékat küldtek Bécsbe, Berlinbe, Varsóba, Rómába, Párizsba, Bukarestbe, Belgrádba, Szófiába és Ankarába. Ebben az időszakban tovább bővítették a nagykövetségeken működő diplomáciai képviselőket is, és katonai attasékat neveztek ki Londonba és Washingtonba, majd 1935-től Moszkvába is.

⁷ Lásd: DOBÁK Imre–REGÉNYI Kund, *Hírszerzési és Kémelhárítási Szabályzat – a két világháború között*, Nemzetbiztonsági Szemle, MMXV/I, 146–197.

⁸ BODA József–REGÉNYI Kund, *Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918–1945)*, in *A hírszerzés története az ókortól napjainkig*, szerk. BODA József – REGÉNYI Kund, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 116–128, 117–118.

⁹ Lásd bővebben: SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015.

Ekkorra már 12 ország fővárosában működött magyar katonai attaséi hivatal. Végül a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium katonai attasékat delegált Svájcba, Finnországba, akit egyben akkreditáltak Stockholmba is, valamint Spanyolországba, Horvátországba és Szlovákiába. Lényegében ugyanezen országokból voltak Budapestre delegált külföldi katonai attasék, akik voltaképpen afféle nyílt állományú hírszerzőnek tekinthetők. A két világháború közötti katonai hírszerzés offenzív alosztálya klasszikus értelemben vett ügynököket is alkalmazott, sőt differenciált hírszerző hálózatokat is létrehozott, elsősorban szintén a Magyarországgal szomszédos országokban. Ezek konkrét tevékenységéről azonban túl sok információval nem rendelkezünk a források hiánya miatt,¹⁰ sejthetjük azonban, hogy a kisantant országokban magyar hírszerző tisztek a két világháború között különböző információszerző és diverzánsakciókat hajtottak végre.

A katonai hírszerzés mellett természetesen a Magyar Királyi Államrendőrségben belül a két világháború közötti időszakban elsősorban a Magyar Királyi Államrendőrség Budapesti Rendőr-főkapitánysága foglalkozott titkosszolgálati jellegű tevékenységgel és politikai rendészettel.¹¹ Ezen belül is

¹⁰ BODA–REGÉNYI, Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918–1945), 119.

¹¹ A két világháború közti magyar politikai rendőrség tevékenységének talán egyik legjobb összefoglalóját nyújtja Kovács Tamás forráskiadványa Sombor-Schweinitzer József budapesti rendőrfőkapitány-helyettes magyar szélsőjobboldali mozgalmakról szóló feljegyzéseiből. Vö. *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról 1932–1943*, forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009. A könyv kapcsán ugyancsak remek összefoglalót nyújt a két világháború közötti politikai rendőrségről és rendőrségi titkosszolgálati tevékenységről, elsősorban a belsőreakció-elhárításról Varga Krisztián tanulmányigényű kritikája. Vö. VARGA

elsődleges titkosszolgálati szervekként említendők a BRFK Államrendészeti Osztálya és Politikai Rendészeti Osztálya. Mindazonáltal az 1920-as évek elején már a rendőrség budapesti és vidéki rendőr-főkapitányságán is, a bűnügyi nyomozati részleg keretein belül egy-egy politikai rendészeti osztály (PRO) foglalkozott a mai szóval belső elhárítási feladatokkal. Az 1930-as évekre a szakmai munka túlnyomó részét végző budapesti osztály két alosztályra tagozódott, amelyen belül már megvalósult bizonyos mértékű specializáció is (szélsőjobb, szélsőbal, helyszínbiztosítás, vezényelt detektívek felügyelete).¹² A titkosszolgálati munkát végző rendőrnemzetiek a felderítés eszköztárából legkiterjedtebben a követést és figyelést, illetve az emberi forrású információszerezést (ideértve a provokátorok, beépített nyomozók használatát) alkalmazták. Emellett már ismert volt a levél- és telefoncenzúra (azaz levél- és telefon-ellenőrzés); ezeket a belügyminiszter engedélye alapján, ám nem arra szakosodott szervezet és speciális technikai eszközök révén, hanem a postán kialakított kapcsolati pozíciók segítségével működtették. Már ekkor szakosodott nyomozók feleltek a helyiség-ellenőrzésért, azaz a lehallgatásért is.¹³ A két világháború közötti politikai rendőrség működéséről, nyomozásairól viszonylag sok információval rendelkeznek a titkosszolgálatok történetének kutatói, de ezeket elsősorban csak szóbeli elbeszélésekből ismerhetjük, a levéltári források e

Krisztián, Politikai rendőrség és illegális mozgalmak a két világháború között, *Betekintő*, 2009/3.

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_3_varga_k.pdf

¹² BODA–REGÉNYI, Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918–1945), 120.

¹³ Uo. 121.

tekintetben is viszonylag szűkösen állnak a történészek rendelkezésére. Tekintettel arra, hogy a rendőrségi detektívtestület múltja, hagyományai az Osztrák–Magyar Monarchia időszakára nyúltak vissza, a Horthy-korszak rendőrségi politikai nyomozóinak szakmai módszerei is a dualista rendszer felfogásában gyökereztek. A rendőrség és azon belül a civil ruhás nyomozók (detektívek) végig megőrizték polgári tisztviselői jellegüket, és felfogásukban élesen elkülönültek a honvédség és a csendőrség katonai állományú és mentalitású hírszerző- és kémelhárító tisztjeitől.¹⁴ És bár elsősorban a kémelhárítás és a belsőreakció-elhárítás volt a feladatuk, a Magyar Királyi Államrendőrség mai értelemben vett titkosszolgálati szervei olykor végeztek külügyi hírszerző tevékenységet is, ráadásul a politikai rendőrségnek igen kiterjedt beépített detektívhálózata volt más állami szervek, így például a Külügyminisztérium vagy a haderő kötelékében is.¹⁵

A Magyar Királyi Csendőrség katonailag szervezett, háború esetén a hadseregbe integrálандó, egyébként sok más ország hasonló szervével azonos módon a haderőn belüli katonai rendészeti feladatokat is ellátó, egyenruhás, alapvetően közbiztonsági profilú rendőri szerv volt, emellett (vagy ennek ellenére) voltak civil ruhás nyomozó egységei,

¹⁴ Uo.

¹⁵ Többek között Varga Krisztián is felhívja rá a figyelmet a Horthy-korszak politikai rendőrségéről szóló monográfiájában, hogy Hetényi Imre budapesti rendőrfőkapitány-helyettes, a Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetője milyen kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 61–74.

amelyek titkosszolgálati tevékenységet is végeztek.¹⁶ Az eredetileg a közrend és köznyugalom fenntartására szánt csendőrségnél az 1920-as években egyre erősebb volt az igény arra, hogy saját erőből is képesek legyenek azokat a bűncselekményeket felderíteni, kinyomozni, illetve vizsgálni, amelyek a közbiztonsági feladatok ellátása során felmerültek. A csendőrség fokozatosan készült a feladatra. Kijelölt munkatársai megfigyelőként részt vettek a bűnügyi, ezen belül politikai rendészeti részlegek által fogatosított eljárási cselekményekben. A Belügyminisztérium végül 1930. március 1-jén bocsátotta ki rendeletét (71.464/VI-b.-1930 számon) a Csendőr Nyomozó Osztály-parancsnokság felállításáról. Megszervezése Tihanyi Ferenc csendőr őrnagy nevéhez köthető, aki maga is éveken át személyesen tanulmányozta a titkosszolgálati munkát. A központi osztállyal párhuzamosan négy csendőrkerületben állítottak fel nyomozó alosztályokat, majd fokozatosan valamennyi kerületben megalakultak a nyomozó alosztályok, a csendőrnemzet pedig a rendőrök és a katonák mellett egyre aktívabban vettek részt a kémelhárítási és belsőreakció-elhárítási munkában is.¹⁷

A magyar hivatásos hírszerző és kémelhárító tisztok és hivatalnokok viszonylag kis létszáma (mindössze néhány száz ember dolgozott ebben a munkakörben országosan) nehézkessé tette, hogy a hivatásos tisztok maguk épüljenek be a megfigyelni kívánt szervezetekbe, illetve külföldön maguk végezzenek tényleges hírszerző tevékenységet. A tényleges információszerző munkát így nem sokszor nem hivatásos

¹⁶ Vö. VEDÓ Attila, A Magyar Királyi Csendőrség hírszerzési és kémelhárítási feladatai, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2015/1, 5–25.

¹⁷ BODA–REGÉNYI, Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918–1945), 122.

hírszerzők, hanem ügynökök, informátorok végezték – olyan civilek, akik különböző előnyökért (például anyagi vagy természetbeni juttatás, illetve büntetés elengedése) cserébe együttműködtek a szervekkel. A rendőr- és csendőrnnyomozóknak, illetve a katonai hírszerző és kémelhárító tiszteknek kiterjedt informátori hálózata volt az állami intézményeknél, nagy állami vállalatoknál, és az egyes politikai szervezetek tagjai között is, valamint természetesen külföldön is. Munkájuk elsősorban abból állt, hogy informátoraikkal találkoztak, konzultáltak, majd az így gyűjtött adatokat rendszerezték, elemezték – az információszerzés e rég bevált módját nevezzük a mai nemzetbiztonsági terminológiában humán hírszerzésnek (angolul *human intelligence*, röviden HUMINT).¹⁸

A két világháború közötti magyar politikai rendészeti szervek úgynevezett államrendészeti nyilvántartást vezetett a politikai szempontból gyanús személyekről, azokról, akik a hatóságok látókörébe kerültek. A rendőrség már 1920-tól kartonokat vezetett a gyanús, főként a baloldali mozgalmakhoz kötődő egyénekről. A belügyi tárcánál később azonban kialakult egy olyan központi nyilvántartás, amely mai rendőrszakmai szemmel is többé-kevésbé

¹⁸ A humán hírszerzés elméletéről és gyakorlatáról lásd bővebben: DRUSZA Tamás–KÁROLY László–LAUFER Balázs–REGÉNYI Kund, *Információszerzés kapcsolati forrásai*, szerk. REGÉNYI Kund, Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2019. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14284/Informacioszerzes_kapcsolati_forrasai_2019.pdf;jsessionid=772D006A9C5E020494B69BFE74E3FD33?sequence=1, letöltés ideje: 2023. április 13.

professzionálisnak tekinthető. 1931. július 31-én jelent meg a magyar királyi belügyminiszter 4400/1931./VII.res. számú rendelete, amely előírta a központi államrendészeti nyilvántartás megszervezését és az *Államrendészeti Zsebkönyv* kiadását. Az *Államrendészeti Zsebkönyv*, az úgynevezett „fekete könyv” az államrendészeti nyilvántartás kivonatolt, könyv formátumú változata volt, és azon személyek adatait tartalmazta, akik megbízhatatlanok voltak a Horthy-rendszer szemében. Az államhatár mentén élő lakosság és a Magyarországon valamilyen illetőséggel rendelkező külföldiek szinte mind ide tartoztak, mivel kémgyanúsak minősültek, ahogyan a baloldali politikai szervezetek, mozgalmak tagjai is gyanúsak voltak. A rendelet meghatározta, hogy milyen jelzésekkel kell nyilvántartásba venni egyes személyeket. E szerint az „A” jelzés jelentette a magyar állami eszme ellen izgató, a magyar nemzetet becsmérő személyt; „D” jelezte a kémgyanús személyt; „K” jelzés illette a kommunista tevékenységet kifejtő személyeket. „KB” volt a kommunista bűncselekmények miatt korábban elítélt személyek kódja; az „M” megbízhatatlant jelentett; „N” jelzés alatt szerepeltek a nemzetiségi agitátorok; „U” jelölte az ország területéről jogerősen kitiltott külföldieket és „E” jelzés vonatkozott az olyan külföldi állampolgárokra, akik a hatósági intézkedés végrehajtása előtt ismeretlen helyre távoztak. Az *Államrendészeti Zsebkönyv* 1931 és 1944 között a Magyar Királyi

Belügyminisztérium időszaki kiadványa volt, amely tehát a politikai szempontból veszélyesnek ítélt személyek évente frissített listáját adta közre. Kis példányszámban jelent meg, és mivel bizalmas iratnak, titkosszolgálati háttéranyagnak minősült, a politikai nyomozók is csak a parancsnokuk engedélyével tekinthettek bele és tarthatták időlegesen maguknál. Olyan titkosszolgálati irat volt, amely nem kerülhetett nyilvánosságra, mert az ellentétben állt az állam és a korabeli nemzetbiztonsági szervek érdekeivel. E dokumentumból a második világháború nagy iratpusztulása következtében is kevés maradt fenn, néhány példánya ma megtalálható az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára őrizetében.¹⁹ Jelen forráskiadvány egyik szerzőjének levéltárosként és rendvédelem-történészként volt alkalmja az államrendészeti nyilvántartás körülbelül 60.000 személyrekordot tartalmazó, elektronikus levéltári forráskiadás elkészítésében közreműködni, az értékes titkosszolgálat-történeti forrás pedig ma már bárki

¹⁹ Lásd: SZERÉNYI Ildikó–KÁNTÁS Balázs, *Csendőrök és kommunisták* – titkosszolgálati dokumentumok. Egy kartotékrendszer és a magyar politikai rendészeti szervek munkája a két világháború között, Tudományos ismeretterjesztő cikk a Magyar Nemzeti Levéltár honlapján, <https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/csendorok-es-kommunistak-titkosszolgالاتi-dokumentumok>, letöltés ideje: 2023. május 15.

Az *Államrendészeti Zsebkönyv* egy példányának elektronikus, online elérhető másolatát lásd:

<https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/pdfview2?file=static/files/csk-allamrendeszeti-zsebkonyv.pdf>, letöltés ideje: 2023. május 16.

számára elektronikusan kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár honlapján.²⁰

A fent említett, valamilyen formában nyilvánosan működő, „kifelé” is létező, hivatalosan is az állam és a közigazgatás részét képező, állami nemzetbiztonsági szervezetek mellett létezett ugyanakkor számos, egymással is szoros átfedést mutató, máig csak részben feltárt történettel rendelkező, „kifelé” tulajdonképpen nem létező, félhivatalos, sokszor fedőszerveken keresztül működő titkos irreguláris, kvázi-állami katonai szervezet. A hivatalosan nem létező, titkosszolgálati jellegű szervezetek a haderő fedett alakulatai voltak. Társadalmi egyesületi formában működött, ugyanakkor lényegében irreguláris katonai szervezetként funkcionált a korszak két nagy félkatonai jellegű veteránegyesülete, a pártpolitikában is élénk részt vállaló, és a kormánnyal sem mindenben egyetértő Ébredő Magyarok Egyesülete²¹ és az eredetileg is katonatiszti érdekvédelmi szövetséggént alapított Magyar Országos Véderő Egylet.²²

²⁰ A Magyar Királyi Belügyminisztérium államrendészeti kartotékrendszere levéltári adatbázist lásd:

<https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/magyar-kiralyi-belugyminiszterium-allamrendeszeti-kartotekrendszere-csendorkartonok>,
letöltés ideje: 2023. május 15.

²¹ Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat és titkosszolgálati jellegű, kvázi-állami hírszerző apparátust tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Az 1920-as években lényegében a fegyverkezési korlátozások alatt álló haderő rejtett kiegészítő alakulataként funkcionált. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Ivánt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága

Ugyanakkor az egyik ilyen milicista szervezet, pontosabban ezek valamiféle állami irányítás alatt álló csúcsszerve volt az 1920-as években egy sajátos, titkosszolgálati jellegű, titokban működő katonai szervezet, a Kettőskereszt Vérszövetség, mely egyébként az Ébredő Magyarok Egyesületével és a Magyar Országos Véderő Egylettel is nagyon szoros kapcsolatban állt. A szervezet

több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmracsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent, ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

²² A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonák és volt katonák adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években lényegében a fegyverkezési korlátozások alatt álló haderő rejtett kiegészítő alakulataként funkcionált. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilaskeresztesek és más szélsőjobboldali pártok képviselő kerültek többségbe 1942-től vezetésége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban léptek be a Nyilaskeresztes Párt milíciájába is. 1944 elején 144 fiókegységgel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok is. A német megszállás után belügyminiszeri rendelettel a kisebb szélsőjobboldali egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

²² HU-MNL-OL-K 64-1922-20-1920/263.

tagjainak igen nagy része irredenta nézeteket valló, határon túlra került magyar területekről származó első világháborús veterán volt, elsősorban volt katonák és rendvédelmi alkalmazottak. A titkos katonai szervezet részben valószínűleg a Honvédelmi Minisztérium, azon belül a Vezérkar, részben valószínűleg a Külügyminisztérium, később pedig részben formálisan a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartozott, és alkalmazható volt többek között a hivatalos magyar külpolitikai irányvonalba nem illeszthető feladatok (pl. a nyugat-magyarországi felkelés, illetve a kisantant államokban szabotázs- és propagandaakciók) végrehajtására. Minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali politikai erők elleni harcra; a trianoni békeszerződés hatályba lépése után, 1920 körül pedig a céljai kiegészültek a megcsonkított ország területi integritásának helyreállításával. A szervezet parancsnoka Siménfalvy Tihamér²³ vezérkari ezredes (1878–1929), 1926-tól tábornok volt, aki az 1920-as évek elején külföldi szélsőjobboldali katonai szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista *Freikorps* és *Heimwehr*

²³ Vö. SERFŐZŐ Lajos, A titkos társaságok és a róluk folytatott parlamenti viták 1922–1924-ben, Párttörténeti Közlemények, 1976/3, 79–80. Siménfalvy Tihamér ezredes, később tábornok leginkább a Vitézi Rend egyik törzskapitányaként ismert, titkosszolgálati tevékenységéről jóval kevesebb forrás maradt fenn. Az általa vezetett titkosszolgálati szerv megfigyelte többek között az emigrációba távozott Károlyi Mihályt is. Vö. Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1., in Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920–1944, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva–HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977, 100–101. Az irat ma is fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában. Jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042.

mozgalmakkal is élénken kereste a kapcsolatot a megcsonkított ország területi revíziójának elérése érdekében. A szervezet vidéki alakulatainak vezetője Makkay/Makay/Makai Imre százados volt – neve több írásmóddal előfordul a forrásokban –,²⁴ aki már 1920-ban a Fővezérség, az alakulófélben lévő új magyar haderő vezetőtestületének a hírszerzési referense volt, és többek között magával Bethlen Istvánnal, a későbbi miniszterelnökkel is szoros kapcsolatban állt.²⁵ Továbbá vezető szerepet töltöttek be szervezetben a fehérterror²⁶ olyan hírhedt alakjai, mint Héjjas István tartalékos főhadnagy, Prónay Pál alezredes és Ostenburg-Morawek Gyula őrnagy, a hírhedt különítményparancsnokok, a későbbi miniszterelnök és a korszak befolyásos radikális jobboldali politikusa, Gömbös Gyula vezérkari százados, illetve Endre László,²⁷

²⁴ Makkay Imre vezető szerepe a KKV SZ-ben igazolható a Kováts testvérek és társaik büntetőügyében hozott ítéletből. A per irataiból egy bűncselekménynek látszó, valójában fedett katonai titkosszolgálati akció narratívája bontakozik ki. Lásd: HU-BFL-VII-5-c-10559/1925. Kováts Tivadar és társai büntetőpere. Továbbá lásd: VARGYAI Gyula, *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*, Budapest, Hadtörténelmi Levéltár – Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002. Prónay Pál, aki az irredenta katonai alakulatok, többek között a Kettőskereszt Vérszövetség megszervezésének szerepét is magának vindikálja, ugyancsak azt írja emlékirataiban, hogy Makkay Imre tüzér százados ebben vezető szerepet játszott az ő irányítása alatt. PRÓNAY, *A határban a halál kaszája*, 162–163.

²⁵ HU-HL-VKF 1920. II. csop. 33. doboz. Az összműködés biztosítása céljából a Nyilvántartó Iroda által összehívott értekezlet jegyzőkönyve, 1920. szeptember 28. Az íratra Pócs Nándor hívta fel a figyelmemet, amit ezúton is köszönök.

²⁶ A fehérterrorról lásd részletesebben például Bődök Gergely hiánypótló PhD-értekezését: BÖDÖK, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*.

²⁷ Endre László saját bevallása szerint is tagja volt az ÉME-nek, a MOVE-nak, az Etelközi Szövetségnek és a KKV SZ-nek is, noha vezető szerepét a radikális jobboldali szervezetekben népbírósi büntetőperében tagadta. Vö. *Az Endre–*

Zadravecz István tábori püspök, Klebelsberg Kuno belügy-, majd közoktatási miniszter, Habsburg Albrecht főherceg, Görgey György ezredes, Csörgey Károly tábornok, valamint egy bizonyos (vitéz Sassy) Szabó József ezredes.²⁸ A Kettőskereszt Vérszövetség megalakulását a Szegeden szerveződő ellenkormány Horthy Miklós vezette fegyveres erejéhez, a Nemzeti Hadsereghez és a fővezér²⁹ közvetlen környezetéhez szokás kötni,³⁰ alapításában pedig olyan, később befolyásos katonatisztek és politikusok vettek részt,

Baky–Jaross-per, forráskiad KARSAI László, MOLNÁR Judit, Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994, 25.

²⁸ Endre László a népbíróság előtt azt vallotta, hogy míg az EX-ben az államigazgatás magas rangú tisztviselői tömörültek, a KKV SZ-nek leginkább katonák voltak a tagjai. Ő nevezte meg a vezetőségi tagok között (vitéz Sassy) Szabó József ezredest is. *Az Endre–Baky–Jaross-per*, 25.

²⁹ Pölöskei Ferenc egyenesen azt írta, hogy nem csupán a tisztí különítmények, de az Ébredő Magyarok Egyesülete, a Magyar Országos Véderő Egylet és a Kettőskereszt Vérszövetség fegyveres, paramilitáris alakulatai már 1919-ben a Nemzeti Hadsereg és annak fővezére, Horthy Miklós közvetlen irányítása alatt álltak. Habár kétségtelenül voltak átfedések az irredenta egyesületek tagsága és a Nemzeti Hadsereg személyi állománya között, illetve a szegedi ellenforradalmi kormány éppen a Kettőskereszt Vérszövetség égisze alatt igyekezett a különböző fegyveres csoportokat egységes irányítás alá vonni, az antibolsevizmus eszméje pedig szinte minden ekkoriban működő fegyveres formációt összekötött, ez így igen erős leegyszerűsítés. A kormányzat az irreguláris katonai szervezeteket csak korlátozottan tudta ellenőrizni. Vö. PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980, 15.

³⁰ Erről többek között Mester Miklós (1906–1989) történész és politikus, aki a Horthy-korszakban maga is számos titkos társaság tagja volt, számol be egy vele időskorában készült interjújában: OSZK 1956-os Intézet OHA–45. sz. 53. Mester Miklós-interjú. Készítette Gyurgyák János és Varga Tamás 1986-ban. A memoárt – miután az Intézetet megszüntették – a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár őrzi napjainkban. Idézi: SZEKÉR Nóra, *A Magyar Közösség története*, PhD-értekezés, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2009, 75.

akiknek egy részétől a Tanácsköztársaság bukása utáni időkben nem állt messze a katonai diktatúra bevezetésének gondolata.³¹ Az elképzelésre e bizonytalan időkben Horthy Miklós, Magyarország nem sokkal később megválasztott régens államfője is hajlott, és csak fokozatosan, az antant és Bethlen István mérsékeltebb környezetének nyomására mondott le a hadsereg által vezetett állam gondolatáról, és tért vissza az alkotmányos,

A KKVSz neve felmerült olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott bűnesetek mögött is, mint a nyolc halálos áldozatot követelő, 1922-es antiszemita bombamerénylet az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, a három ember életét kioltó 1923-as csongrádi bombamerénylet, vagy épp az ugyancsak 1923-as állítólagos irredenta magyar merényletterv a román királyi pár ellen. Az erzsébetvárosi bombamerénylet peranyaga³² a KKVSZ történetének is igen fontos forrása, ugyanis Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása szerint a KKVSz a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes katonai irányítás alá vonása, egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre 1919–1920 tájékán. Ebben az értelemben tehát titkos katonai alakulat, állami szervezet volt, még ha bizonyos tagjai saját indíttatásból követtek is el törvénybe ütköző cselekményeket.³³

Ezzel az adattartalommal egybevágnak Ujszászy István tábornok, a magyar katonai titkosszolgálat volt vezetőjének az

³¹ TURBUCZ Dávid, Horthy Miklós világképe és gondolkodásmódja az első világháborút követően, in *Trianon után. Politikai gondolkodás és történetírás*, 167–186.

³² HU-BFL-VII-5-c-25646/1924. Márffy József és társai pere

³³ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469.

ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései. Ezek szerint az 1920-as években a honvédségen belül titokban, de a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs-, diverzáns- és terrorakciókat kidolgozó és kivitelező csoport, melynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, majd annak 1929-es halála után Papp Dezső alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége pedig a kisantant államokra irányult, középtávon előkészítve a magyarlakta területek esetleges visszafoglalását. 1936-ban ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, s nevével ellentétben nem csupán a honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a kisantant államokban szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben. A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd a honvéd vezérkar 5. osztálya kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy szervezői tevékenységéből akár a KKVSz-szel való szoros átfedésekre következtethetünk.³⁴ A KKVSz ebben az értelemben sok hasonlóságot mutat a német Fekete Reichswehrrel, melynek (a Nemzetiszocialista Német Munkáspárthoz is köthető) különböző szabadcsapatait a német kormány is a szigorú fegyverkezési korlátozás alatt álló hadsereg félhivatalos tartalékos egységeiként kezelte.

³⁴ UJSZÁSZY István, *Vallomások a boltak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

A Kádár-korszakban a marxista történetírás igyekezett a Horthy-rendszer valós befolyással bíró jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként beállítva e társaságokat. Nincs ez másként a KKVSz esetében sem. Az ellenforradalomról szóló könyvében Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete, melynek megalapításában a Nemzeti Hadsereg első különítmény-parancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet végig a hadsereg irányítása alatt állt, középtávú célja pedig valóban az volt, hogy feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés után a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken, elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken, ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna a területek visszafoglalása céljából.³⁵ Nemes szerint emellett a KKVSz belső kémelhárítással és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott. Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKVSz-ről, ám kevés forrásra hivatkozik, így megállapításainak lehet ugyan igazságtartalma, de mindenképpen kritikával kezelendők. A KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről ellentmondásosak és homályosak. Az 1920-as években, a Horthy-korszak elején, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor előfordult számos megdöbbentően

³⁵ NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 155–160.

súlyos, olykor több ember életét követelő, a korszak titkos és kevésbé titkos egyesületeihez és paramilitáris alakulataihoz köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény. Ezekkel időről időre érthető módon a KKV Sz-t is kapcsolatba hozták mind a közbeszédben, mind a sajtóban, mind pedig a parlamentben.

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni az 1923-as, nagy felháborodást kiváltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a parlament 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen hallgatja ki Héjjas Iván különítményparancsnokot többek között a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.³⁶ Héjjast a rendőrség valóban is kihallgatta a csongrádi bombamerénylet, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok szervezkedései ügyében, személyesen Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány jelenlétében,³⁷ végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez, ez pedig minden bizonnyal nem volt más, mint alku a különítményparancsnok és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.³⁸ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan sosem

³⁶ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII. kötet, 337–338. Idézi: SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60, 36.

³⁷ SERFŐZŐ, i. m. 36–37.

³⁸ BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.³⁹ Gömbös Gyula 1936-ban bekövetkezett haláláig az Etelközi Szövetség informális és tényleges vezetője volt,⁴⁰ és igen alaposan feltételezhető, hogy mind a MOVE-hoz, mind az ÉME-hez kötődő radikális jobboldali paramilitáris alakulatok és titkos-féltitkos szervezetekben is vezető szerepet játszott, noha hivatalos pozíciót a MOVE elnökségén kívül jellemzően nem viselt.⁴¹ Arra is számos jel mutat, hogy Gömbös nem csupán a korabeli radikális jobboldali szervezetek informális vezetője volt, de tudhatott a különböző paramilitáris alakulatok által eltervezett és végrehajtott bűncselekményekről, és adott esetben támogathatta is azokat,⁴² az Etelközi Szövetség pedig a jobboldali mozgalmak egyfajta irányító szerveként működött. Sokat elárul tehát a radikális irredenta-nacionalista egyesületek, titkos társaságok és a hozzájuk számtalan szállal kötődő paramilitáris alakulatok és a magyar kormányzat kapcsolatáról Héjjas Iván már említett példája. Az egykori paramilitáris vezetőnek nem hogy nem kellett az igazságszolgáltatás előtt felelnie a tetteiért, de később vitézi címet is kapott,⁴³ repülési jogról szóló, egyébként magas színvonalú könyvével jogi doktori címet szerzett, országgyűlési képviselő, majd a közlekedési tárca miniszteri osztálytanácsosa és címzetes államtitkára, a magyar állam jól fizetett és megbecsült hivatalnoka lett. Emelkedését első-

³⁹ BODÓ, i. m.

⁴⁰ GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula. Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó, 2001, 208.

⁴¹ VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, 2012, Napvilág Kiadó, 100–101.

⁴² VONYÓ, i. m. 101.

⁴³ Héjjas Ivánnak Horthy Miklós kormányzó 1929. június 16-án adományozott vitézi címet. BODÓ, i. m.

sorban Gömbösnek köszönhette, aki később Magyarország miniszterelnöke is lett. A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor félelmetes hatalommal rendelkező különítményparancsnokok közül leginkább Prónay Pál alezredes volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidációra, illetve, mivel a második királypuccs⁴⁴ alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, nyugdíjazták és félreállították.

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas vezetése alatt álló Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait 1922–1923 folyamán lényegében lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványukat határozottan és egyértelműen megszüntették.

Ezzel párhuzamosan létrejött ugyanakkor a Belügy-minisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi Hivatal⁴⁵ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé

⁴⁴ IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének meghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett, illetve velük olykor személyi átfedésben a Kettőskereszt Vészövetség irreguláris katonái is részt vettek. Vö. GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 101.

⁴⁵ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk szolgálatban a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.⁴⁶ Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete,⁴⁷ illetve az ÉME nemzetvédelmi osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhettek.⁴⁸

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKVSz csak 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag Főttartalék fedőnéven a Belügy-

⁴⁶ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 36.

⁴⁷ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki szorosan kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és aki egyik szereplője volt a már ismertetett, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett komolytalan, 1923-as államsínykísérletnek. Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II.*, 187–188.

⁴⁸ Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

minisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shvoy így magának a szervezetnek a geneziséét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.⁴⁹ A KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájktiltó segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.⁵⁰

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter a Márffy József és társai bombaperében tett, már idézett vallomása, a Kettőskereszt Vérszövetség történetének egyik legfontosabb levéltári dokumentuma szerint a KKVSz ugyancsak a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig feltehetőleg valamikor 1919–1920 tájékán.⁵¹ Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, Csáky ez alatt pedig feltehetőleg ugyancsak a KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálását érti,

⁴⁹ SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. PERNEKI Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983, 90–95.

⁵⁰ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

⁵¹ HU-BFL-VII-5-c-25646/1924 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be.

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet valóban megtiltotta az állami alkalmazottnak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.⁵² A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet érthető konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot.

Az 1923-as és az 1924-es évek kétségtelenül fordulópontot jelentettek a magyar nacionalista paramilitáris titkos társaságok, mind pedig az ezekkel igen szoros átfedésben lévő, titkosszolgálati fedőszervekként és a haderő rejtett kiegészítő alakulataiként is működő társadalmi egyesületek (elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesület és Magyar Országos Véderő Egylet), illetve az amúgy egyre inkább diverzifikálódó magyar radikális jobboldal, mint politikai erő történetében, ami a befolyásukat illeti, mégis utalnak arra adatok és iratok, hogy a hasonló organizációk működése érthető módon e fordulópontok után sem szűnt meg teljes egészében. Mindezzel együtt úgy tűnik, a Belügyminisztérium és az államrendőrség még ekkor, 1926-ban is szemmel tartott bizonyos titkos és féltitkos

⁵² Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

szélsőjobboldali organizációkat, amelyek nyilván sokkal kisebb intenzitással, de tovább folytatták a tevékenységüket. Erről tanúskodik a Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas jelentése az úgynevezett „titkos társaságok” felfedése tárgyában.⁵³ Ezzel együtt nyilván a korszak legbefolyásosabb, politikusokat, katonai vezetőket és közigazgatási tisztviselőket tömörítő, politizáló titkos társasága, az Etelközi Szövetség sem szűnt meg létezni, hanem tovább tevékenykedett, formálisan báró Feilitzsch Berthold, a korszak befolyásos háttérpolitikusa, informálisan inkább Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, ebben az időszakban éppen az ellenzéki Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt elnökeke irányítása alatt.⁵⁴ Az EX ebben az időben éppen Gömbös és köre ellenzékbe vonulása miatt veszített jelentőségéből,⁵⁵ illetve Bethlen ezt a társaságot is saját politikai rendszerébe illesztette és pacifikálta, a radikálisabb vezetőségi tagokat pedig többnyire jól fizető állami állásokkal csendesítette le.⁵⁶

A Belügyminisztérium fent említett bizalmas rendőri jelentése⁵⁷ alapján azonban továbbra is létezett számos olyan

⁵³ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

⁵⁴ SHVOY, i. m. 110–111.

⁵⁵ FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156, 148.

⁵⁶ ZADRAVECZ, i. m. 141.

⁵⁷ A jelen forráskiadványban közreadott titkosszolgálat-történeti dokumentumot Kántás Balázs, a forráskiadvány és a bevezető egyik szerzője korábban már közreadta, itt a közreadók új kontextusba helyezik, és a titkosszolgálat-történeti aspektust emelik ki. Lásd: KÁNTÁS Balázs, *A titkos társaságok felfedése*, Budapest, OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár–Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, Budapest, 2020.

<https://mek.oszk.hu/20700/20746/20746.pdf>, letöltés ideje: 2023. május 15.

titkos vagy részben titkos szerveződés, amelyeket a kormányzat is érdemesnek talált arra, hogy szemmel tartsa működésüket, még akkor is, ha részben ő hívta őket életre az ellenforradalmat követő zavaros időszakban... A dokumentum a (paramilitáris elvek szerint szerveződő) felsőoktatási bajtársi szövetségekkel indít, melyek ernyőszervezete, az Ifjúsági Légiónak megállapítása szerint nem egészen nyilvánosan működik, illetve szoros az összefonódás és az ÉME-vel és a MOVE-val, melyek sportosztályai az egyetemi bajtársi szövetségek tagjait (katonai) jellegű kiképzésben is részesíti, illetve a tagok a titkos társaságokra jellemző fogadalmat is tesznek. Az irat az összesen 21 alábbi felsőoktatási diákszervezetet, vagy elsősorban felsőoktatásban tanuló tagokból álló organizációt egyértelműen a radikális jobboldali társaságokként kezeli: Medikusok Légiónak (Orvostanhallgatók Bajtársi Egyesülete), Csaba Bajtársi Egyesület Légiónak, Centrum Bajtársi Szövetség, Gábor Áron Szövetség Légiónak, Bethlen Gábor Köri Légiónak, Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Légiónak, Turul Bajtársi Szövetség Légiónak, Műegyetemi Légiónak, Szepesi Szövetség Légiónak, Délvidéki Menekült Diákok Légiónak, Állatorvosi Főiskola Légiónak, Közgazdasági Hallgatók Légiónak, Bencés Diákok Légiónak, Ludovikások Légiónak, Corporatio Flavia, Nagy-Magyarország, Szittyák Magyar Fascista Tábor, Botond Légiónak, Vasváry Pál Kör, az Eötvös Collegium Volt Tagjainak Bajtársi Egyesülete, Cselekvő Magyarok Tábor.

Habár a korszak legnagyobb jobboldali, a radikalizmust sem nélkülöző diákszervezetéről, a haderővel és a katonai titkosszolgálatokkal szintén szoros kapcsolatban álló, részben tartalékos tiszti utánpótlást is biztosító Turul

Szövetségről szóló monográfiájában Kerepeszki Róbert maga is idézi a szóban forgó dokumentumot, és felhívja rá a figyelmet, hogy a névtelen jelentéstevő (feltehetőleg a politikai rendőrség különböző titkos szervezetekbe beépült nyomozója, aki nem feltétlenül tudta, hogy e titkos szervezetek a korszak katonai titkosszolgálati fedőszervrendszerének és főként a honvéd vezérkar által irányított „mélyállam”-ának a része!) számos ponton a diákszervezetek ügyeiben és működésében való tájékozatlanságáról tesz tanúbizonyságot,⁵⁸ és a jelentés e pontatlanságok miatt alapos forráskritikával kezelendő, a politizáló és többnyire az erős antiszemitizmusig jobboldali diákmozgalmak és a radikális jobboldali egyesületek (ÉME, MOVE) és a velük átfedésben álló úgynevezett titkos társaságokkal való kapcsolatra maga is felhívja a figyelmet.⁵⁹ Kerepeszki Róbert kiemeli továbbá, hogy az említett egyetemi bajtársi szövetségeit érthető módon szoros kapcsolat fűzte a korszak nacionalista szakmai érdekvédelmi szervezeteihez is, a tagfelvételt pedig eleve szigorúan jobboldali (többnyire antiszemita) világnézethez kötötték.⁶⁰

Érdekes ugyanakkor, hogy a dokumentum kitér az elvileg feloszlott, de a valóságban megítélése szerint továbbra is fékezett habzással működő, mintegy 2000 tagot számláló, Héjjas Iván vezette Alföldi Brigádra, az Ébredő Magyarok Egyesülete – az erzsébetvárosi bombamerénylet után is valamilyen szinten még mindig működő – IX. kerületi nemzetvédelmi osztályára, valamint az ÉME és a MOVE kebelében

⁵⁸ KEREPESZKI, *A Turul Szövetség*, 107–108.

⁵⁹ KEREPESZKI, i. m. uo.

⁶⁰ KEREPESZKI, i. m. uo.

működő számos kisebb titkos társaságra, körre, bennfenteskedő frakcióra... Az Alföldi Brigád kétségtelenül kvázi-állami katonai szervezet volt, noha egyes tagjai időnként a kormányzat ellen (is szervezkedtek). Az a furcsa helyzet állt tehát elő, hogy a polgári (jellegű) titkosszolgálati szervezetek szintén titkosszolgálati jelleggel (is) működő, kvázi-állami katonai szervezetek tagjairól gyűjtöttek adatokat.

Ilyenek szervezetek például a teljesség igénye nélkül az Ébredő Magyarok Egyesületén belül: az ÉME számára propaganda tevékenységet végző titkos Mázoló (plakátragasztó) Különítmény, a legitimista ÉME-tagokat tömörítő Prónay-törzs, az ÉME egyfajta sajátos, jobboldali munkásmozgalmi milíciájaként működő Józsefvárosi Munkásifjak, az intrazigens Nemzetvédők Szövetsége, vagy éppenséggel a súlyos bűncselekményekkel kapcsolatba hozható Cselekvő Magyarok Táborá.⁶¹

A Horthy-korszakban egyébíránt hivatásos hírszerző és kémelhárító tisztek és tisztviselők viszonylag kis száma (mindössze néhány száz ember dolgozott ebben a munkakörben országosan) nehézkessé tette, hogy a hivatásos tisztek maguk épüljenek be a megfigyelni kívánt szervezetekbe, illetve külföldön maguk végezzenek tényleges hírszerző tevékenységet. A tényleges információszerző munkát így az esetek igen nagy részében nem hivatásos hírszerzők, hanem ügynökök, informátorok végezték – olyan civilek, akik különböző előnyökért (például anyagi vagy természetbeni juttatás, illetve büntetés elengedése) cserébe együttműködtek a szervekkel. A rendőr- és csendőrnnyomozóknak, illetve a katonai hírszerző és

⁶¹ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

kémelhárító tiszteknek nagyon kiterjedt informátori hálózata volt az állami intézményeknél, nagy állami vállalatoknál, és az egyes politikai szervezetek tagjai között is, valamint természetesen külföldön is. Munkájuk elsősorban abból állt, hogy informátoraikkal találkoztak, konzultáltak, majd az így gyűjtött adatokat rendszerezték, elemezték – az információszerzés e rég bevált módját nevezzük humán hírszerzésnek (angolul *human intelligence*, röviden HUMINT).⁶²

Az úgynevezett titkos társaságokat felfedni szándékozó jelentés a MOVE keretei között továbbá az alábbi titkos frakciókat sorolja fel: Nem-Nem-Soha Társaság, a MOVE kebelébe tartozó férficserkészek, Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezete (ezen belül a különböző első világháborús honvéd csapattestek veteránegyesületei), illetve a Riadótábor nevű, elsősorban leszerelt és nyugalmazott katonatisztekéből álló, állítólag gumibotokkal és revolverekkel felszerelt paramilitáris csoport – leírása sokban emlékeztet a Kettőskereszt Vérszövetségre –, mely szoros kapcsolatban áll a Vasutasok Országos Gazdasági Egyesületével, és szükség esetén pillanatok alatt képes egy, a vasúti forgalmat megbénító sztrájk megszervezésére. Megemlíti továbbá a jelentés még a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesületet is, mely az Etelközi Szövetség fedőszerve volt, tehát – valószínűleg a jelentéstevő tudtán kívül – lényegében a korszak legbefolyásosabb politi-

⁶² A humán hírszerzés elméletéről és gyakorlatáról lásd bővebben: DRUSZA Tamás–KÁROLY László–LAUFER Balázs–REGÉNYI Kund, *Információszerzés kapcsolati forrásai*, szerk. REGÉNYI Kund, Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2019. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14284/Informacioszerzes_kapcsolati_forrasai_2019.pdf;jsessionid=772D006A9C5E020494B69BFE74E3FD33?sequence=1, letöltés ideje: 2023. április 13.

záló titkos társaságát is lajstromba veszi. Ironikus, ugyanakkor kétségtelenül igen érdekes, kuriózumnak tekinthető magyar titkosszolgálat-történeti tény, hogy a Belügyminisztérium alá tartozó politikai rendészeti szervek olyan titkos szervezeteket és tagjaikat figyelték meg 1926-ban, amelyek némi leegyszerűsítéssel a katonai titkosszolgálatok fedőszerveiként (is) működtek, noha irreguláris katona tagjaik nem egyszer eltértek a hadvezetés/kormányzat utasításaitól, és a maguk feje után menve önálló tevékenységre ragadtatták magukat. A két világháború közötti időszakban egyébként végig jellemző volt a belügyi és a honvédelmi tárca, illetve az alájuk tartozó titkosszolgálati-politikai rendészeti szervezetek közötti erős rivalizálás. Bár a szervek olykor sikeresen együttműködtek, egymás akcióiból sokszor igyekeztek kizárni a másikat, illetve az információkat is visszatartották egymástól. Így nagyon is elképzelhető, hogy a politikai rendőrség nyomozói, a korabeli „polgári titkosszolgálatok” munkatársai nem rendelkeztek arról információval, hogy az általuk megfigyelt, állam- és kormányellenes szervezeteknek gondolt társaságok és személyek milyen szoros kapcsolatban állnak a magyar állammal/kormányzattal, azon belül is a katonai társ-titkosszolgálatokkal.

Gömbös Gyula későbbi honvédelmi miniszter és miniszterelnök, ebben az időszakban a kormánnyal szemben valamennyire még mindig lojális, a kormánypárt felé nagy átjárással rendelkező ellenzéki politikus neve számos szervezetnél megjelenik vezetőként, vezetőségi tagként, és a jelentés arra is kitér, hogy Gömbös állítólag még 1923-ban egy – nyilván a radikális jobboldali politikai erők nemzetközi együttműködése jegyében – olyan okiratot küldött Mussolini

olasz diktátornak, amely szerint a magyar nacionalista titkos társaságok teljes létszáma ez időben meghaladhatta a 200.000 főt. Ezzel a számmal a jelentés is erősen vitatkozik, egyszerűen illuzórikusnak nevezve azt, hiszen megítélése szerint a különböző radikális jobboldali szervezetek tagságának személyi átfedései miatt extrém esetben olyan is előfordulhatott, hogy egyetlen ember tíz ilyen szervezetben is tag volt egyszerre, így tízszeresen jelent meg az összesített taglétszám-ban.⁶³ A szóban forgó bizalmas rendőri jelentés természetesen tartalmazhat tárgyi tévedéseket, ez pedig alapos forráskritikára adhat okot, illetve számos, a jelentéstevő által titkos szervezetnek minősített organizáció esetén csupán a vezetőket, a székhelyet és a taglétszámot adja meg. Ezzel együtt talán elmondható, hogy összességében igyekszik az ilyen szervezeteket a helyükön kezelni, és mindenképpen kiolvasható belőle, hogy az irat keletkezésének idején, 1926-ban e társaságok már valóban nem rendelkeztek akkora tagsággal és befolyással, mint bethleni konszolidáció időszakának legelején, illetve a társadalomra és a fennálló politikai rendszerre való veszélyességük is minimális volt – Bethlen konszolidációs politikájának következtében sokkal inkább mérsékeltek a tevékenységüket, és egy időre beilleszkedtek, integrálódtak a fennálló politikai rendszer működésébe – olyannyira, hogy a katonai titkosszolgálat fedőszervként alkalmazta őket, sőt, nem egy esetben ő maga hívta őket életre különböző veteránszervezetek bázisán, és ez így volt még akkor is, ha erről a „polgári” (azaz belügyi tárca irányítása alá tartozó és a rendőrség kötelékébe integrált)

⁶³ Uo.

elhárító szervek csak korlátozott információval rendelkeztek...⁶⁴

Ha – némi leegyszerűsítéssel, ám erre mégis megvan az alapunk – Gömbös Gyulát tekintjük a korai magyar radikális jobboldal vezető politikusának, akkor elmondható, hogy a Bethlen-korszakban a miniszterelnököknek valóban sikerült a kormánypárttól jobbra álló politikai erőket a konszolidáció rendszerébe illeszteni. Gömbös egy ideig a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt vezetőjeként ellenzékben volt kénytelen politizálni, 1927-ben azonban Bethlennel kötött kompromisszumai jegyében visszatért a kormánypártba, és 1928-ban honvédelmi államtitkár, majd 1929-ben honvédelmi miniszter lett.⁶⁵ Az ambiciózus politikus először a pártpolitikától viszonylag távol, szakpolitikusként elsősorban a hadsereg átszervezési és fejlesztési lehetőségeivel foglalkozott,⁶⁶ majd jórészt a nagy gazdasági világválság, és Bethlen részben ebből következő 1931. augusztus 24-ei lemondása végül a kezébe adta a lehetőséget a kormányzati

⁶⁴ Itt kell megjegyeznünk, hogy a Magyar Királyi Belügyminisztérium rezervált iratai (HU-MNL-OL-K 149) 1920-as évekbeli anyagában meglehetősen kevés olyan titkosrendőri jelentés vagy egyéb irat maradt fenn, amely a korabeli szélső-jobboldali szervezetekkel foglalkozik és hatósági megfigyelésükről tanúskodik. Habár a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára vonatkozó irategyűjtései jelentős iratpusztulást szenvedtek el, a tendencia így is nyilvánvaló. A Horthy-korszak rendvédelmi szervei a Tanácsköztársaság rossz emlékezete okán elsősorban a szélsőbaloldalt tekintették a fennálló politikai rendszerre veszélyes politikai irányzatnak, és csak másodsorban a szélsőjobboldalt, melyet a Bethlen-kormány megkísérelt saját, egyfajta lojális ellenzékévé alakítani, jó ideig nem is sikertelenül. Vö. VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015, 51–81.

⁶⁵ GERGELY Jenő, *Gömbös Gyula*, 197–216.

⁶⁶ GERGELY, i. m. 198–199.

hatalom megszerzésére.⁶⁷ Kormányzása során Gömbös persze szükségszerűen kompromisszumokra kényszerült, és nem alakíthatta át valamely radikális jobboldal ideológia jegyében egyik napról a másikra Magyarország társadalmi, gazdasági és politikai rendszerét.⁶⁸ Az egykori paramilitáris titkos társaságok, vagy legalábbis vezetőik (politikai) utóéletét mindenestre illusztrálja az a történettudományi szakmunkákban is gyakran fellelhető fotográfia,⁶⁹ melyen együtt szerepelnek az 1929. június 16-án, frissen felavatott vitézekként Héjjas Iván, az egykori Duna–Tisza-közén elkövetett gyilkosságokért felelős különítményparancsnok, Endre László, a Sztójay-kormány egyik későbbi belügyi államtitkára, a magyarországi zsidóság deportálásának egyik majdani felelőse,⁷⁰ Gömbös Gyula honvédelmi államtitkár, nem sokkal később már miniszterelnök – mindhárman feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetség vezetőségi tagjai, valamint velük együtt Borbély-Maczky Emil⁷¹ fajvédő politikus, Borsod vármegye későbbi radikális jobboldali kormánybiztos-főispánja. E politikusok együttes vitézzé avatása és annak külsőségei szimbolikusak, hiszen utána mindannyiuk politikai pályája meredeken felfelé ívelt. A nagy gazdasági világválság ráadásul érthető módon még tovább növelte a társadalom radikalizálódási hajlamát, és a kormánypárt jobbra tolódásával párhuza-

⁶⁷ ROMSICS, i. m. 420–421.

⁶⁸ ROMSICS, i. m. uo.

⁶⁹ Lásd többek között: GERGELY, i. m. 199.

⁷⁰ UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege*, 353–358.

⁷¹ Borbély-Maczky Emil katonai és politikai pályájáról lásd Fábián Máté hiánypótló doktori értekezését: FÁBIÁN Máté, *Borbély-Maczky Emil (1887–1945). Politikai életrajz*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2019.

mosan ráadásul valóságos szélsőjobboldali pártalapítási hullámmot idézett elő.⁷²

Következő bekezdéseinket az 1872-es, a jelen forráskiadvány egyik szerzőjének társszerzőségében közzétett felderítő szolgálati utasítás⁷³ egyik bevezető tanulmányából⁷⁴ idézzük, ám kisebb módosításokkal ezek az állítások állnak az 1920-as évek magyar szerveinek ügynökeire is, csak úgy a „polgári” (a korban a rendőrség szervezetei keretei között működő), mint a katonai titkosszolgálatok együttműködőire, beszervezett informátoraira. A kérdéskör tágabb értelemben egyébként jól mutatja a klasszikus nyugat-európai és a szovjet hírszerző iskola közti különbségeket. Míg az előbbiben az információ és az abból építkező értékelő-elemző-tájékoztató munka az elsődleges, az utóbbi kiemelt figyelmet szentel az ügynökké tevésnek, az ügynök vezetésének, ellenőrzésének, foglalkoztatásának, felhasználásának. Ez a szemléletbeli különbség annyiban ragadható meg, hogy a hírigény-rendszer elemei és összetevői, a nyilvántartások megdőböntő, szinte már szörszálhasogató pontossággal szerepelnek az 1872-es felderítő utasítás szövegében, ám a felderítő szolgálat

⁷² PAKSA Rudolf, *Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*, Kommentár, 2007/5, 68–75.

⁷³ *Felderítő-szolgálati utasítás, 1872 – Anleitung zum Kundschaftsdienste, 1872*, forráskiad. BODA József–PARÁDI József–REGÉNYI Kund, Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság–Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014.

⁷⁴ REGÉNYI Kund, *A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel*, in *Felderítő-szolgálati utasítás, 1872 – Anleitung zum Kundschaftsdienste, 1872*, forráskiad. BODA József–PARÁDI József–REGÉNYI Kund, Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság–Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014, 51–69.

ügynökeinek fogalmi meghatározását hiába keressük.⁷⁵ Annyi persze világos, hogy ügynökök lehetnek a haderő aktív tagjai is, akik állandó szolgálati feladataik mellett (pl. a tábori csendőrség/katonai rendészet tagjaiként), vagy azok alól mentesítve (lényegében a felderítő szolgálathoz vezényelve, majd onnan egy további országba, kapcsolattartási feladatokra kihelyezve) látják el ezt a szerepet. Az mindenképpen kíváncsú volt, hogy az ügynökök a katonai foglalkozási ágból kerüljenek ki, vagy legalább rendelkezzenek valamiféle katonai tapasztalattal.⁷⁶ Az első világháború után a magyar felnőtt férfi lakosság nagy része veterán volt, az irredentizmus pedig az elcsatolt területek miatt annyira áthatotta a társadalmat, hogy nem kellett különösebben egyes aktív és volt katonákat diverziós feladatok végrehajtására presszionálni. A dualizmus korában az ügynökök egyébként önként jelentkezés vagy átvétel révén kerültek kapcsolatba a felderítő szolgálattal: nincs adat arra vonatkozóan, hogy a szolgálat maga a saját kezdeményezésére hogyan kutatta fel, hogyan lépett kapcsolatba az arra alkalmas személyekkel. Az alkalmas személyek forrásaként az 1872-es felderítő utasítás tételesen megemlíti a diplomáciai szolgálatot és a rendőrséget, kitér a nők lehetőségeire és képességeire is. Az ügynökök motivációját a mű – a kétosztatú, némileg sematikus társadalomkép alkalmazásával – kissé leegyszerűsítve mutatja be, ami persze a modern pszichológia megszületése előtt nem különösebben meglepő... Az 1920-as évekre a persze rendszer finomodott valamennyit, de az 1872-es szolgálati utasítás szerint, míg a felsőbb osztályokból származók

⁷⁵ REGÉNYI Kund, *A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel*, 58.

⁷⁶ REGÉNYI Kund, *A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel*, 59.

dicsvágyból és hazaszeretetből vállalták ezt a nehéz és félreismert szolgálatot, addig az alacsonyabb rétegekből származók esetében az anyagi szükségletek kielégítése lehetett a döntő. Természetesen ebből nem következik, hogy előbbieket nem kellett jól megfizetni (sőt, azt vagyonuk arányában, bőkezűen kell tenni), de az sem, hogy utóbbiakat nem kellett elismerésben részesíteni. Abban pedig végképp nem volt különbség, hogy a felderítő szolgálatnak fel kellett készülnie az ügynökökkel a későbbiekben kialakuló (jog)vitákra, melyek elsősorban az anyagi és erkölcsi elismerés kérdéskörét érintik. Az ügynökök alkalmazásba vételének részét képezte azon ismeretek rögzítése és mérlegelése is, mely személyükről a rendőrség rendelkezésére állt. (Későbbi korokban, így már a Horthy-korszakban is, ezt priorálásnak nevezték.) Az ügynök kiképzése – legalábbis az utasítás tanúsága szerint – döntően információs szempontból folyt. Az ügynökök gyakran fedőnevet, fedőidentitást használtak, fedőfoglalkozást űztek (elsősorban kereskedelmi természetűt – vegyük figyelembe, hogy a hírszerzők kedvenc fedőfoglalkozásai ma is többek között a kereskedő, diplomata és az újságíró...).⁷⁷ Rendszeresen előfordult, hogy az ezt igazoló okmányokat maguk szerezték be, ha ez nem sikerült, úgy erre a felderítő szolgálat vállalkozott. A kapcsolattartás legfőbb eszköze a levél volt. A levelezés (ideértve a postai táviratokkal történő kapcsolattartást is) fedőnéven, fedőcímmre és/vagy közvetítő közbeiktatásával, előre egyeztetett, a fedőfoglalkozáshoz illő, első olvasásra ártalmatlan szövegek közlésével, vagy pedig vegytintával folyt. Személyes kapcsolattartásra, beszámoltatásra is sor került, ennek

⁷⁷ REGÉNYI Kund, *A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel*, 59.

színhelye – meglepő módon – lehetett akár a felderítő szolgálat elhelyezési körlete is – ez mind a dualizmus korára, mind pedig a Horthy-korszak első éveire igaz volt. A kapcsolattartás, illetve az ismeretek rögzítése során ügyeltek a helyes metaadatokra, úgymint észlelés ideje, rögzítés ideje, észlelés forrása, észlelés és értékelés elkülönítése. Az ügynökök ellenőrzése a kapcsolattartásba építve folyt. Az információ megerősítése érdekében előfordult, hogy több ügynököt bíztak meg azonos útvonal bejárásával, azonos célok felderítésével, úgy, hogy azok nem tudtak egymásról. Az ügynök jellemére, személyiségére vonatkozó következtetések forrása az volt, hogy az mennyiben hajtotta végre a kapott feladatot, mennyire volt őszinte vagy kreatív a kapott pénzüsszegek felhasználása során.⁷⁸ Az ügynökök javadalmazása a dualizmus korszakában főként pénzben történt. A kiadásokat rendkívül precízen tartották nyilván, a kifizetések során törekedtek arra, hogy az lehetőleg két ember jelenlétében történjen. Az ügynök javadalmazása lényegében három elemből tevődött össze: útiköltség, napidíj és a küldetés teljes körű teljesítése esetén kilátásba helyezett jutalom. Ezek összegének meghatározása során az ügynök társadalmi állása és vagyona képezte az elbírálás alapját, s ehhez képest másodlagos jelleggel vették számításba a küldetés veszélyességét és időtartamát. A szolgálati utasításhoz csatolt minták tanulsága szerint előfordult, hogy a kilátásba helyezett jutalmat nem, vagy nem teljes mértékben fizették ki – a feladat-végrehajtás minősége, az utasítások teljesítése és az elszámolás terén megmutatkozó kreativitás

⁷⁸ REGÉNYI Kund, *A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel*, 59.

függvényében.⁷⁹ A pénzeszközök felhasználása során is jelen volt a nagyvonalúság, a bőkezűség, mely nem jelentett egyéni nyereszkesedést, sem pedig parttalan pénzszórást. Az ügynökök nyilvántartása során tudatosan szétválasztották az ügynök személyére, az általa használt fedőnevekre és címekre, a neki kiadott feladatokra és azok végrehajtására, a neki kifizetett pénzeszközökre vonatkozó adatokat a tényleges feladatvégrehajtás révén keletkezett ismeretektől. Az előbbieket ügynökönként elkülönítve tartották nyilván. Utóbbiakat úgy rögzítették, hogy valamennyi releváns információ egy helyen szerepeljen. Ebben is az értékelés szempontjai érvényesültek. Az ügynököket elsősorban felderítő utakra alkalmazták. Emellett feladatuk lehetett még a közlemények továbbítása, illetve további ügynökök látókörbe hozása is.

Az 1920-as évek rendkívül kétségbeesett, történelmi traumáktól átítatott korhangulatának közepette, bár a magyar titkosszolgálatok kétségtelenül továbbra is alkalmaztak fizetett ügynököket, és erre a célra költségvetési forrásaik voltak, megjelentek a rendszerben az irredenta érzelmektől hajtott, önkéntes alapon működő ügynökök is, akik a kvázi-ellenséges szomszédos államok elleni aknamunkájukért, különleges katonai műveleti tevékenységért cserébe javadalmazást nem feltétlenül, legfeljebb költségtérítést kaptak...⁸⁰

⁷⁹ REGÉNYI Kund, *A „Felderítő-szolgálati utasítás” szakmai szemmel*, 60.

⁸⁰ Vö. KÁNTÁS Balázs, *A Kettőskereszt Vészővetsége: Egy titkos irreguláris katonai szervezet tevékenysége az 1920-as évek Magyarországon. The Double Cross Blood Union: A Secret Irregular Military Formation and its Activity in Hungary During the 1920s*. Budapest, Line Design Kiadó, (Rerum Fides 4.), 2022.; KÁNTÁS Balázs, Héjjas Iván. *Vázlat egy magyar radikális jobboldali katonatiszt-politikus életrajzához és kapcsolatrendszeréhez*. Budapest, Hungarovox Kiadó, 2022.; KÁNTÁS Balázs, *Rongyosan és titkosan a hazáért. Töredékek a két világháború közötti irreguláris katonai*

Mindemellett fontos fejlődés is tetten érhető a 19. század végi és a 20. század eleji katonai titkosszolgálatok történetében: a huszadik század első harmadának Magyarországon az állambiztonsági/nemzetbiztonsági tevékenység logikailag önállóvá vált, mintegy emancipációra tett szert a „fegyveres” szakmák között, kilépett a hadviselés árnyékából, és önmagában is legitim, a hadviseléssel és a katonáskodással logikailag egyenrangú tevékenységgé vált.⁸¹ Tudjuk, hogy a szervezeti beágyazódásban ez a mozzanat még nem jelent meg, a nemzetbiztonsági intézményrendszer nem vált ki a tágabb értelemben vett haderő kötelékéből. Tudjuk azt is, hogy a hírszerzés és a kémelhárítás, valamint a különleges hadviselés mindig is – de a korban különösen egymáshoz közel álló, egymásba gyakran átfordítható tevékenységi formák voltak⁸² – már csak azért is, mert a szigorú nemzetközi fegyverkezési korlátozások alatt álló magyar haderő nyilván nem volt abban az állapotban, nem rendelkezett azokkal a képességekkel, hogy a környező országok haderőivel nyílt konfliktusba bocsátkozzon, ellenben a korabeli magyar titkosszolgálatok ezzel együtt is a kor színvonalán magas szintű szakmai tevékenységet fejtettek ki...⁸³

alakulatok és különleges katonai műveletek történetéből, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2022.

⁸¹ DOBÁK Imre–REGÉNYI Kund, *Hírszerzési és Kémelhárítási Szabályzat – a két világháború között*, 151.

⁸² DOBÁK Imre–REGÉNYI Kund, *Hírszerzési és Kémelhárítási Szabályzat – a két világháború között*, 152.

⁸³ Vö. KÁNTÁS Balázs, *Rongyosan és titkosan a házáért. Töredékek a két világháború közötti irreguláris katonai alakulatok és különleges katonai műveletek történetéből*, passim.

FORRÁSKÖZLÉS

**A MAGYAR KIRÁLYI BELÜGYMINISZTERIUM
BIZALMAS JELENTÉSE A JOBBOLDALI TITKOS
TÁRSASÁGOK FELFEDÉSÉNEK TÁRGYÁBAN
BUDAPEST, 1926**

Titkos társaságok felfedése
Szigorúan bizalmas

A titkos társaságok felfedése dolgában megindított bizalmas puhatolás során a következőkről teszünk még tisztelettel jelentést:

Szorosan véve nem titkos egyesület vagy szervezet, ám mégsem egészen nyilvánosan működő az Ifjúsági Légió, amely a MEFHOSZ⁸⁴ kebelében alakult, mégpedig az ún. Kecskeméti Kiáltvány⁸⁵ alapján, amely a bolsevizmus letörése utáni első napokban született meg, és megteremtői

⁸⁴ MEFHOSZ = Magyar Főiskolai és Egyetemi Hallgatók Országos Szövetsége, 1920 és 1945 között a magyarországi felsőoktatási diákszervezetek jobboldali tömörülése.

⁸⁵ Az úgynevezett Kecskeméti Kiáltvány a Tanácsköztársaság bukása után a Kecskeméti Gazdasági Egyesület és Szőlősgazdák Egyesülete és a Földmunkások Szövetségének vezetősége, köztük Héjjas Iván és családjának tagjai által megfogalmazott, 1919. november 19-én kelt, erősen antibolsevista és antikapitalista hangvételű, antiszemitizmustól sem mentes politikai nyilatkozat volt. A magyar radikális jobboldali, fajvédő politikai irányzat egyik korai dokumentuma.

a következők: Héjjas Iván, Prónay Pál, Gömbös Gyula, Zsilinszky Endre, Csilléry,⁸⁶ Friedrich és Bénárd Ágoston.

A Kecskeméti Kiáltvány a zsidók és a bolsevisták elleni kérlelhetetlen harcot hirdeti. Szövege körülbelül abban merül, ki, hogy az Ifjúsági Légió testével és lelkével meg fogja védeni a nemzeti eszmét, a keresztény vallási alapot, és küzdeni fog az ország integritásáért. Ezt a kiáltványt 1926 januárjában újból megismételték, sőt, 1926. február 7-én Eckhardt Tibor, a nyíregyházi ébredő egyesületben *Antibolsevizmus* címmel tartott előadása során hivatkozás is történt erre. Az Ifjúsági Légió tagjai bajtársak. Kiképzésüket a MOVE és az ÉME különböző sportszakosztályai végzik el.⁸⁷ A legutóbbi időig a tagot esküt is tettek, az esküminta kizárólag hazafias és titoktartási kötelezettségeket tartalmaz.

⁸⁶ Csilléry András orvos, a Friedrich-kormány népjóléti minisztere, az ÉME vezetőségi tagja.

⁸⁷ Az írat egyértelműen alátámasztja a korszak két legnagyobb és legbefolyásosabb – bár 1926-ra tömegbázisából és politikai befolyásából a Bethlen-kormány konszolidációs politikájának nyomán mindenképpen veszítő – radikális jobboldali egyesülete, az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Magyar Országos Véderő Egylet, illetve a (részben paramilitáris alapon működő) jobboldali felsőoktatási ifjúsági bajtársi egyesületek közötti szoros kapcsolatot, illetve a két nagy jobboldali egyesület sportszakosztályai katonai jellegű kiképzésben részesítette a diákszervezetek tagjait. Vö. KEREPESZKI, *A Turul Szövetség*, 106–107.

Az összes bajtársi egyesületek légióit Veér Tibor szervezte meg. A szervezésben segítségére voltak: Nagy Iván, Szentpáli László, Aágh János, Antal István, Medveczky Albert, Doleschall Frigyes. Nagy Iván utóbb helyettesítést nyert vitéz Oláh Béla személyében.

A következő légiókból áll az Ifjúsági Légión:

Medikusok Ligája /Orvostanhallgatók Bajtársi Egyesülete/

Fővezér: vitéz Csík László

Andók Jenő

Szolnoki Zoltán

Limonszky Ervin

Egyesületi helyiség: IV. Hajó utca 10.

Tagjaik egy része legitimista.

Csaba Bajtársi Egyesület Légiónja

Vezetők: Boross Zoltán

Zelinka Ferenc

Hegyí László

Mátéfy Pál

Leiter Mihály

Helyiségük: VIII. Szentkirályi utca 10.

Centrum Bajtársi Szövetség

Vezető: Tóth Béla

Helyiségük: VIII. Szentkirályi utca 10., de van másik helyiségük is a VIII. Scitovszky tér 2. sz. alatt. A legradikálisabb főiskolai hallgatók tartoznak ebbe a szövetségbe.⁸⁸

Gábor Áron Szövetség Légiója

Vezető: Szörtse József

Kapus László

Kosztandy István

Helyiségük: Gr. Zichy Jenő utca 13. A légióba nemcsak diákok tartoznak, hanem menekült erdélyi emberek is, akik többnyire állás nélkül tartózkodnak a fővárosban. Ennek a szövetségnek több tagja, köztük pl. A. nyug. főhadnagy is, aki annak idején a Csocsó Bácsi /Toposagics Mujaga/ kocsmájában szervezte a Cselekvő Magyarokat.

Bethlen Gábor Köri Légió

Vezetők: Neuschloss Konrád

Ferenczy Zoltán

Koosán Zoltán

⁸⁸ Kerepeszki Róbert maga is idézi a jelen forrást, és megítélése szerint az alapvetően keresztényszocialista irányultságú diákszervezetet, a Centrum Szövetséget, mely később elvesztette bajtársi egyesület jellegét és a nevét is Keresztény Főiskolai Hallgatók Centrum Fogyasztási Szövetkezetére változtatta, a radikális jobboldali titkos társaságokat felfedni szándékozó jelentés írója 1926-ban tévesen sorolta az ilyen jellegű szervezetek közé. Vö. KEREPESZKI, i. m. 89.

Helyiségük: VIII. Vas utca 16. Ezekkel szorosan együttműködik:

Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének Légiója / röviden Székely Légió

Vezetők: Csanády György

dr. János Áron

Beney Endre

Helyiségük: IV. Deák Ferenc tér 1. Találkozóhelyük néha a Lónyai utca 18/a alatti diákotthon.

Turul Bajtársi Szövetségi Légiói

Létszám tekintetében a legnagyobb, legelőkelőbb bajtársi egyesület. Főleg irodalommal foglalkoznak.

Vezetők: Agyagfalvy Hegyi István és Aágh János

Helyiségük: MOVE-palota

Műegyetemi Légió

Vezetők: Veér Tibor

Orsovszky Jenő

ifj. Söpkés Sándor

Helyiségük: a MOVE-palota

Szepesi Szövetség Légiója

Vezető: Patz Béla műegyetemi hallgató.

Összejöveteleiket a Magyar Tisztviselők Országos Egyesületében tartják. VIII. Esterházy utca 4.

Délvidéki Menekült Diákok Légiója

Ezek sorában foglal helyet a Muraközi Szövetség.

Helyiségük: IV. Deák Ferenc utca 10.

Állatorvosi Főiskola Légiója

Vezető: Rusvay Kálmán.

Közgazdasági Hallgatók Légiója

Vezető: Törekly Iván. / IV. Szerb utca 23.

Benczés Diákok Légiója

Vezetőjük: Danszigler János

Helyiségük: VIII. Baross utca 62.

Alföldi Brigád

Tulajdonképpen feloszlott. Ezt azonban fenntartással kell fogadni, mert sok jel vall arra, hogy a Brigád, habár fegyvereit tényleg átadta, vagy legalább nagyobbrészt beszolgáltatta, tagjaiban még él és létezik. Megszervezése közvetlenül a bolsevizmus letörése után elsőrendű fontosságú hatalmi érdek volt. Ma tulajdonképpen ellenzéke az ÉME-nek, mert a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály kivételével, amely az Alföldi Brigádhoz szit,

valamennyi ÉME-szerv ellenlábas az Alföldi Brigádnak.⁸⁹

Vezetője: Héjjas Iván

Gödöllőn: dr. Endre László

Majsán: dr. Endre Zsigmond képviselő

Csongrádon: Piroska János főhadnagy, Gutpintér János

Gyomán: Brassó Greising József

Baján: Kollár Miklós

Gyulaházán: Pethő Károly

Szolnokon: Krisz Károly, Nagy Imre, Zeley Ferenc, Vígh Illés

Battonyán: Novotny István

Valamikor tagjai voltak még: Pálóczy Horváth István, Endre Iván, Alszeghy Béla, Fogel Zoltán, dr. Huszka Ernő, Erdélyi Lóránt, Görgey György és vitéz Vannay László. Az itt felsoroltak valamennyien előkelő társadalmi pozíciót töltöttek be. A Brigád összesen nem számít több tagot kétezernél. Héjjas Iván a számot 30.000-re teszi. Ez túlzás.

A titkos társaságok felfedése dolgában 5 nappal ezelőtt kapott utasítás értelmében és az azóta

⁸⁹ A belügyminisztériumi iratból egyértelműen kiderül, hogy a Héjjas Iván vezetett egykori paramilitáris alakulat, az Alföldi Brigád titkos társaságként formális feloszlata után is tovább működött, noha tevékenysége minden bizonnyal jóval mérsékeltebb mederben folyt, mint a radikális jobboldali paramilitáris alakulatok „fénykora” (1919–1923) idején.

végzett munkánkról a következő mély tisztelettel jelentést teszünk:

A „titkos” társaságok és egyesületek ezt a deluminációt tulajdonképpen nem érdemlik meg. Való tény, hogy működésük csendben, különösen pedig nem vásári zajjal megy végbe, de igaz, hogy az eddig felkutatott és bármilyen néven szereplő társaságok egyike sem fordul a haza, az államfő vagy a nemzet ellen. A „titkos” elnevezéssel tehát ezek már csak azért illethetők, mert az a jelző szó tulajdonképpen azt jelentené, hogy e társaságok az állam rendje ellen szervezkedtek volna.

Minden egyesületnek az adja meg a jelentőségét, hogy a tömörülés hány főt számlál hívének. Bizalmasan, de megbízhatóan beszerzett adatok szerint a Magyarországon létező összes ily irányú egyesületek nem egyesítenek többet, mint legfeljebb 110.000 embert. Gömbös Gyula és Rákóczi Béla közös és titkos kimutatása szerint 1923-ban 200.000-nél több tagja volt a különböző csonka-magyarországi „titkos” társaságoknak.⁹⁰ Ennyit tüntet fel az annak idején Mussolininek küldött kutyabőrös okirat is, amelyet az ÉME állított

⁹⁰ Ez részben igazolni látszik azt a történettudományi szakirodalomban élénken élő feltevést, mely szerint Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök lett volna az 1920-as évek radikális jobboldali titkos társaságainak informális vezetője.

össze a különböző fasiszta egyesületekről Magyarországon.

Ezek a számok azonban illuzórikusak, mert megállapításunk szerint egy esetben ugyanaz az ember egy esetben hét, egy másik esetben tizenegy különböző társaságnak volt a tagja, így tehát tizenegyszer számít, holott csak egy ember.⁹¹

Vannak ma már városok, amelyekben még vezetőséget sem tudnak toborozni, holott a 923-as okirat ott több száz tagot mutat ki. Az eredeti összeállítás bizalmasunk szerint ezekben az esetekben tudatosan túlzott. Rendszeres gyűjtőmunkánk megindult, e gyűjtőmunka során meg fogunk felelni a következő kérdésekre:

- 1./ A társaság címe
- 2./ Helyisége vagy találkozóhelye
- 3./ Kik a vezetők?
- 4./ Szednek-e tagdíjat?
- 5./ Van-e fogadalom, esetleg a szövege?
- 6./ Mi a célja?
- 7./ Kik a tagok és hányan vannak?

⁹¹ Az irat ugyancsak megerősíti azt – a Kettőskereszt Vérszövetség kapcsán már korábban igazolt állítást –, hogy a Horthy-korszak radikális jobboldali (és sok esetben paramilitáris elvek mentén szerveződő, felfegyverzett) titkos társaságai között igen jelentős, ugyanakkor mára teljes egyében jórészt rekonstruálhatatlan átfedések voltak mind a vezetőség, mind pedig az egyszerű tagság szintjén. Ezzel a rendvédelmi apparátus és a kormányzat is teljes mértékben tisztában volt.

8./ Vidékre is kiterjeszkedik-e működésük, mely városokra?

9./ Volt-e bűnvádi eljárás a társaság egyes tagjai ellen?

10./ Feloszlathatónak vélelmezzük-e, igen vagy nem?

Ezek előrebocsátásra után, mély tisztelettel bemutatja az eddig összegyűjtött anyagot, amely az idő rövidsége miatt még hiányos, de kiegészítést nyer, és a lehető legrövidebb időn belül felterjesztetik.

Ludovikások Légiója

Vezetőjük: Erdélyi Ferenc

Farkas Imre

Zugh Aladár

A kommunista veszedelemmel szemben való állandó készenlét a megalakulás indoklása, tagdíj nincs, eskü nincs.

Feltámadás

Az ÉME-ben megalakult titkos társaság, amely a nyugat-magyarországi harcok idejében bírt nagyobb szereppel. Ma már kisebb jelentőségű, ámde működik.

Vezetői: Makay Imre százados⁹²

Romoda Jenő hadapr. őrmester

Ez a társaság a legitimisták ellen dolgozik, annak idején ők ugrasztották ki Prónayt az ÉME-ből.

Nemzetvédők Szövetsége

Ugyancsak az ÉME kebelében alakult meg. Céljuk az intranzigens irányt fenntartani, esetleg vezetőváltások számbavételével is.

Vezetőjük: Tasnádi Kovách József

Balogh Ferenc volt államtitkár

Darányi Ferenc ny. miniszteri tanácsos
dr. Dániel Sándor

Noterda Modest ny. miniszteri tanácsos

Mádl Géza

Pröhle Vilmos egyetemi tanár

Turchányi Egon

Pálóczi Horváth István állítólag véletlenül nem tett esküt, éppen ezért a társaság kebeléből kizárta.

Az esküt Berkes József református lelkész kezébe tették le.

Nemzeti Összetartás Társaskör

⁹² Makay Imre tüzér százados a források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség vidéki parancsnoka volt, a Feltámadás nevű titkos társaság esetében tehát következtethetünk rá, hogy a KKVSz (egyik) utódszervéről van szó, az ÉME és a KKVSz közötti személyi átfedések pedig ismertek.

Helyiség: Vámház körút 2.

A kört Lukasicz Géza altábornagy szervezte meg. Fővédnökök Apponyi Albert gróf és Zichy János gróf.

Nem nevezhetők titkos társaságnak, a működésükkel azonban zajt nem ütnek, és kevesen tudják, hogy a körnek programja Ottó király azonnali hazahozatala.⁹³

Tagok: Gróf Andrássy Gyula

Gr. Sigray Antal

Gr. Csirák József

Baranyay Justin

Angyal Pál egyet. tan.

Huszár Aladár

Br. Szterényi József

Br. Kary István

Gr. Apponyi Rezső

Sényi Schrantz Pál

dr. Bontha Károly

Ferdinandy Gyula

Gr. Csekonich István

Gr. Jankovich-Besán Endre

Gr. Pallavicini György

⁹³ A legitimizmus és a szabad királyválasztó álláspont közötti különbség a Horthy-korszak első felének jobboldali titkos társaságai (és persze velük párhuzamosan a korszak nyíltan működő politikai szervezetei) között legalább olyan jelentős törésvonal volt, mint amennyire a trianoni békeszerződés aláírása után összekötötte őket a revizionizmus eszméje.

Vészi József
Marsovszky Ivor
Strausz István
Fassler Béla
Grüner Tivadar
Gr. Pallavicini Alfonz
Balázs Béla
Haller József
Jelenleg e társaság egy Ottó Otthon felállításán
fáradozik.

Józsefvárosi Munkásifjak

Helyiség: Őr utca 9.

Megszervezőjük: Frühwiert Mátyás

A fajvédők testőrségét képzik, csak azok vétetnek fel, akik már ÉME-tagok, az ÉMÉ-ben nevet szereztek, és múltjukkal garanciát nyújtanak arra nézve, hogy a nemzeti gondolatot diadalra juttatják. E társasághoz soroksáriak is tartoznak.⁹⁴

Corporatio Flavia

Hazafias gárda, amely az Emericana Főiskolai Egyesület kebelében működik.

⁹⁴ Amint az az iratból is kiderül, az 1926-ra jelentősen csökkenő befolyással rendelkező Ébredő Magyarok Egyesülete még mindig számos kisebb radikális jobboldali szervezetnek volt a kiindulópontja.

Helyiség: Dohány utcai Posch vendéglő. Nagyobb értekezleteiket a Sas Körben szokták megtartani.

Vezető: Hranda Ottó gépészmérnök

Vallási célt szolgáló egyesülés.

Órszem

Keresztény sajtóvédelmi szövetség.

Vezetőjük: Bénárd Ágoston és Haller István volt miniszter.

Tagok: Anka János

Tóth László

Telkes Róbert dr.

Gáspár Jenő

Milotay István dr.

Budavári László

Surányi Miklós

Rosványi Vilmos

Kádár Lehel

Pataky Károly

Bibó Lajos

Skultéty Lajos

Endrődy Béla

Morva István

A társaság működése egyelőre szünetel, mivel a tagok a legitimizmus kérdésében szétoszladoznak. Esküjük van, az esküt annak idején Bangha Béla páter vette ki.

Dunántúli Blokk

Ez a blokk Reischl Marcell vezetése alatt egyesíti magában az összes bajtársi egyesületeket és egyéb társadalmi fajvédő társaságokat, amelyek a Dunántúlon működnek. Kifejezett cél: nemzetvédelem. Csak a haza oltalmát szolgálják. Felforgató tervekkel nem foglalkoznak. Nagyobb gócpontjai: Szombathely, Pápa.

Mázoló Különítmény

Feladatuk volt az ÉME plakátjait rendszeresen kiragasztgatni. Ma már működésük alábbhagyott, azonban úgy vannak megszervezve, hogy bármely pillanatban feltámaszthatók. Ebbe a különítménybe csak kipróbált erőket vettek fel.

Vezetőjük: Sesevics László

Lieszkovszky Gyula

Beöthy Zsigmond

A Magyar-Török Club leple alatt dolgozó Kovács-frakció

Vezetőség:

báró Bánffy Ferenc

Pröhle Vilmos

Tatai Abuk

dr. Füzessey Árpád

Ikafalvy Dénes
Hronyecz
Galli Kálmán
dr. Gerevics
gróf Csáky Árpád
Dessewfy miniszteri tanácsos
dr. Kaposy Miklós
Kovács Tivadar
Sréter István

Prónay-törzs

Ez a legitimista érzelmű ÉME-tagok titkos szervezete.

Vezetőség:

Turchány⁹⁵

Skultéty

Lipovniczky⁹⁶

Bachó

Tóth

Galli

Neterda

dr. Baranyai

Fogadalom van.

Taglétszám: 500-600 fő.

⁹⁵ Turchányi Albert Egon hittanár, az ÉME vezetőségi tagja, később zsidómentő tevékenységéről és az 1956-os forradalomban betöltött szerepéről vált ismertté.

⁹⁶ Lipovniczky Pál, az ÉME külügyi osztályvezetője.

Honszeretet Gazdasági Szövetkezet

Ennek leple alatt Honszeretet Szövetség.

Vezetőség:

Budaházy⁹⁷

vitéz Hajdu

Hammesberg

Páter Bónis⁹⁸

Dr. Kiszely

vitéz dr. Kaposi

Nógrády

Budai⁹⁹

Kovács

Fogadalom van.

Tagdíj nincs.

Taglétszám: 350-400 fő.

Ide olvadt be a volt Kovács-társaság.

Nagy Magyarország

Ez a MEFHOSZ és a SZEFEH kebeléből kialakult titkos szervezet. Tagjai csak a bajtársi szervezetek tagjai lehetnek.

⁹⁷ Budaházy Miklós százados, Gömbös Gyula honvédelmi minisztersége ideje alatt honvédelmi államtitkár.

⁹⁸ Péter Bónis József (szerzetesi nevén: Arkangyal), tábori lelkész, ferences szerzetes, Zadravecz István tábori püspök jobbkeze.

⁹⁹ Valószínűleg Buday Dezső mérnök és nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben az ÉME elnöke.

Vezetőség:
vitéz Oláh
Szebeni
Kiss
Kovács
Bereczky
Grüneberg
Székhelye: Budapest
Vidéki szervezetek: Pécs
Debrecen
Szeged
Magyaróvár
Taglétszám: cca 500-600 fő
Tagdíj nincs.
Összejöveteleiket a Turulban tartják.
Fogadalom van.
Cél: irredenta.

A MOVE kebelében működő Magyar Tudományos
Fajvédő Egyesület¹⁰⁰

Az elnökség áll:
Gömbös
Altenburger¹⁰¹

¹⁰⁰ A Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület az Etelközi Szövetség fedőegyesülete volt, így az irat minden bizonnyal közvetve az EX-re céloz.

¹⁰¹ Altenburger Gyula biztosítási matematikus, az ÉME vezetőségi tagja, a Cél című radikális jobboldali folyóirat szerkesztője.

Zadravecz¹⁰²

Eckhardt

Perlei

Prohászka¹⁰³

Választmány:

Méhely¹⁰⁴

gróf Jankovich

Mándoki

Ulain¹⁰⁵

Lendvai

gróf Teleki¹⁰⁶

Héjjas¹⁰⁷

dr. Fehér

Csanádi

Czitó

Ferry

Zsilinszky¹⁰⁸

¹⁰² Eckhardt Tibor fajvédő nemzetgyűlési képviselő.

¹⁰³ Prohászka Ottokár püspök.

¹⁰⁴ Méhely Lajos zoológus, egyetemi tanár, a biológiai értelemben vett fajvédelem szószólója, egy ideig a Cél című radikális jobboldali folyóirat főszerkesztője és állandó szerzője.

¹⁰⁵ Ulain Ferenc.

¹⁰⁶ Nehéz megállapítani, a Teleki család melyik tagjáról van szó, lehet Teleki Pál korábbi és későbbi miniszterelnök, azonban valószínűbb, hogy Teleki Sándor gróf katonatisztról, a honvéd vezérkar főnökének szárnysegédjéről van szó, aki ugyancsak tagja volt az Etelközi Szövetségnek. Vö. ZADRAVECZ, i. m. 170.

¹⁰⁷ Egyértelműen Héjjas Iván.

¹⁰⁸ Bajcsy-Zsilinszky Endre.

Páter Bónis
Siménfalvy¹⁰⁹
Radnótfalvy
Raffay¹¹⁰

Ellenőrző bizottság:

Fáy
Papp
Bell
Magasházy¹¹¹
Kadar
báró Solymossy
Igazgató:
Budaházy
Petróczhy
Lipthay
Titkárok:
Vörös
dr. Tóth
Fodor
Háznagyok:
Majláth
dr. Dániel¹¹²

¹⁰⁹ Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség igazgatója.

¹¹⁰ Raffay Sándor evangélikus teológiai akadémiai tanár, bányai evangélikus egyházkerület püspöke, felsőházi képviselő, az Etelközi Szövetség tagja.

¹¹¹ Magasházy László ezredes, 1920 és 1929 között Horthy Miklós kormányzó szárnysegédje.

Lukaschovich

Ügyészek:

dr. Dáner¹¹³

dr. Füzesséry

Jegyzők:

Simó

dr. Horváth

Lázár

Grüneberg

Taglétszám: cca 1500-2000

Fogadalom van.

Cél: antiszemita és irredenta.

Vidéki szervezete majdnem minden városban van.

Tagdíjakat szednek.

A MOVE kebelében működő Nem-Nem-Soha Társaság

Az igazgatóság áll:

Gömbös

Pröhle¹¹⁴

Budaházy¹¹⁵

¹¹² Dr. Dániel Sándor jogász, ügyvéd, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, a szervezet félkatonai milíciákat irányító nemzetvédelmi főosztályának vezetője. A korabeli sajtóban mint „az ébredők ügyésze” szerepel igen gyakran.

¹¹³ Dáner Béla (1884–1930) Jogász, olimpikon tornász, radikális jobboldali politikus és újságíró, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert szélsőjobboldali politikusa, több nacionalista egyesület tagja.

¹¹⁴ Pröhle Vilmos nyelvész, egyetemi tanár, az Etelközi Szövetség egyik alapítója és sokáig a Vezéri Tanács tagja.

Mándoky
Wisinger
Géher
Zilahi Kiss
Dánér¹¹⁶
Ulain¹¹⁷

Taglétszám: cca 350-400 fő.

Tagdíj: a MOVE tagdíjai.

Fogadalom van.

A tagok túlnyomó része volt katonatisztekéből áll.

Vidéken szervezetük nincs.

Céljuk: irredenta és antiszemita érdekek
megvalósítása.

A MOVE kebelébe tartozó férficserkészek:

Az elnöki tanács:

Zsilinszky¹¹⁸

Petróczy

Kertész

vitész Jónás

Gönczi

Igazgató:

¹¹⁵ Budaházy Miklós.

¹¹⁶ Dánér Béla.

¹¹⁷ Ulain Ferenc.

¹¹⁸ Bajcsy-Zsilinszky Endre.

Lázár

Titkár:

Hozmecz

Taglétszám: cca 350-450 fő.

A MOVE tagdíjait szedik.

Vidéki szervezetei:

Karcag, vezető: dr. Krenner, cca 100 taggal

Törökszentmiklós, vezető: Kertész, cca 50 taggal

Gyöngyös, vezető: Bozsik, cca 200 taggal

Lajosmizse, vezető: Kömlei, cca 100 taggal

Szolnok, vezető: Seftsik, cca 200 taggal

Balassagyarmat, vezető: Katona, cca 200 taggal

Sátoraljaújhely, vezető: Reviczky, cca 150 taggal.

A tagok fogadalmat tesznek.

Az egyesülés célja: irredenta és antiszemita
érdekekért való küzdés.

A bajtársi egyesületek légiói

Minden bajtársi egyesület külön légióval bír.

Fővezetők:

Veér Tibor

vitéz Oláh Béla

Nagy Iván

Szentpáli László

Aágh János

Antal István

Medveczky Albert

Doleschal Frigyes

Jegyzet: már csak a Horthy Collegium légiója működik, ám ez csak a bajtársi szellem ápolására, a magyar nemzeti ideál kiépítésére törekszik.

Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezete

MOVE kebelében alakult tömörülés.
Tulajdonképpen maga a MOVE, de mégis, nem minden MOVE-tag vétetett fel ide.

Vezetők:

Martiny Róbert ny. ezredes, a Nyugat-magyarországi Leszerelt Tisztek Országos Szövetségének elnöke

Fuchs Endre

Szegfy István

Pethes Gábor

Bachó Pál

Bakos Gábor

Székhelye: a MOVE

Folytatólag és tisztelettel közöljük az újabban begyűlt anyagot:

Hungaristák

Nagyon jól megszervezett titkos társaság, amelynek vezetői dr. Wein Dezső¹¹⁹ budai fogorvos és Dinich Vidor¹²⁰ volt nemzetgyűlési képviselő. A társaság szellemi vezére és politikai irányítója Friedrich István. Ez a titkos egyesülés dolgozott a legutolsó választáson Darvak néven, és a legitimista képviselőjelöltek testőrségét alkották. Ma körülbelül 60 tagot számol, tiszta legitimista hitvallásúak, és az a tendenciájuk, hogy más, különösen szabad királyválasztó egyesületekbe befurakodva legitimista tendenciával dolgozzanak. Tagdíjat nem szednek, sőt, valami titkos alapjuk is lehet, mert ha a tagokat vidékre küldik, napidíjakat kapnak. A tagokat a legitimista puccs idején Szombathelyen Mikes János püspök eskette fel. A társaság teljes névsora egyelőre még nincs a birtokunkban, és további nyomozásaink során megkerítjük.

Ferencvárosi Dósa Társaság

Erekly Károlynak az emberei, körülbelül 100-140 főből álló tábor, nagyszámú nőtagok. Politikailag nem számítanak, ellenben zsidóellenes propagandát annál nagyobb mértékben fejtenek ki. A József- és a

¹¹⁹ Wein Dezső az Etelközi Szövetségnek is vezetőségi tagja volt. Vö. ZADRAVECZ, i. m. 161.

¹²⁰ Vitéz Dénesfay Dinich Vidor később a nyugat-magyarországi felkelésben részt vevőkből szerveződő Rongyos Gárda Egyesület elnöke volt.

Ferencváros különböző körúti kávéházaiban tartanak hetenként összejöveteleket.

Riadótábor

Vezetők:

Iovag Koller János

Mikuscsák István

Bajtársi találkozóhelyek:

Öregdiófa, I. Pálya utca 3.

Bandl Étterem, VIII. József körút 46.

Hébel Kávéház, IX. Ferenc körút.

Lukács Söröző, IV. Irányi utca 20. ápr. 29.

Ifj. Erist János, IV. Piarista utca 10.

Freinreisz, Szent Gellért tér 1.

Ketter, Horthy Miklós út 48.

A Riadótáborba igen vegyesen vannak beszerelve a tagok. Egész sereg nyugalmazott tiszt, aktív tisztviselők különböző hivatalokból, államit sem kivéve. Így pl. jelentős a száma az ide beszerezett vasutasoknak. A MOVE tagjai jórészt mind ide tartoznak, ezeket megszervezték:

Alfalvi Mándoki Sándor

Zobori Zuna Kálmán

Tomanóczy Gusztáv

Kelemen Alajos

Franczl Antal

Angor Tiborné.

A Riadótábor emberei nagyrészt gumibotokkal, egy részük pedig revolverrel vannak felszerelve. A vasutasoknak úgynevezett VOGE-ben /Vasutasok Országos Gazdasági Egyesülete/ történik a megszervezés a Riadótábor számára. Itt a szervezést Zsigray István és dr. Grenzer Mihály végzik.

Pompásan megszervezett csoport ez, amelynek egy programja van: adott pillanatban és a MOVE vezérkarának utasítására bármely kormánnyal szemben a vasúti forgalmat azonnal és tökéletesen generális sztrájkjal megbénítani.

Szittyák Magyar Fasiszta Tábora

Vezetők: Halmay Győző

Horváth Aladár

Többször főiskolai hallgatók, de más pályán levőkkel keverten. Hír szerint ezeknek is gumibotjuk és revolverük van.¹²¹ Számuk fogyóban, mert állandó helyiségük nincs, s a propagandát is abbahagyták. Kéthetenként szoktak összejönni a Pedagógiai Szeminárium helyiségében.

Botond Légió

¹²¹ Az irat itt ismét arról tanúskodik, hogy a felfegyverzett radikális jobboldali titkos társaságok még 1926-ra sem szűntek meg működni teljes egészében, és ezzel nyilvánvalóan a kormányzat is tisztában volt.

Vezetők: Vajay Fejér László, Halász Károly.
Többnyire tanárképző főiskolai hallgatók soraiból
rekrutálódnak a tagok.
Helyisége: Győry út 13.

Vasváry Pál Kör

Vezető: Fejéregyházy Sándor.
Többnyire megszállott területekről idekerült
egyetemi hallgatókból kerülnek ki a tagok.
Túlnyomó részben görögkeleti vallásúak.
Összejöveteli helyük: VII. Wesselényi utca 38.

Az Eötvös Kollégium Volt Tagjainak Bajtársi Egyesülete

Vezetőjük: Makay László.
Számuk fogyóban.
Összejöveteli helyük: Mátyás Pince.

Szarvasi Öregdiákok

Igen előkelő társaság. Idetartoznak a Bírák és
Ügyészek Egyesületének jelentősebb tagjai is.
Vezető: Raffay Sándor püspök.
Találkoznak: a Waltz-féle vendéglőben.

Pótlás a Leszerelt Tisztek Önvédelmi Szervezetéhez:

A leszerelt tisztek a háborúban együtt szolgált bajtársaikkal csoportonként külön-külön is szervezkednek. Így még van pl.:

A Volt 20-as Honv. Gye. Szövetsége

Találkozás hetenként a Waltz Étteremben.

A Volt 13-as Jászkun Huszárezred Szövetsége

Találkozás hetenként az Országos Kaszinóban.

A Volt 48-as Közös Gye. Szövetsége

Találkozás hetenként az Orsz. Kaszinóban.

A Volt 29-es Honv. Gye. Szövetsége

Találkozás hetenként az Erzsébet körút és a Barcsay utca sarkán lévő étteremben.

A volt 30-as Honvéd Gye. Szövetsége

Vezető: Artner Kálmán altábornagy.

Találkozás hetenként a Pállfy Étteremben.

A Volt Budapesti 1. Honvéd Huszárezred

Találkozás hetenként: Országos Kaszinó.

A Volt Szatmárnémeti 18. Honv. Gye. Szövetsége

Vezető: vitéz Bóth Dezső főhadnagy.

Pótlás a Hungaristákhoz:

A Friedrich-féle hungaristák közé tartoznak a következők:

Sebő Vilmos számtanácsos, Budapest

Kiszeli István, Budapest

Magossy Sándor, Budapest

Oberländer Fülöp, Budapest

Dr. Baitz Géza, Budapest

Szilágy Treger Albert, Budapest

Mák Lajos, Budapest

Trombitás István, Budapest

Hegyesi László, Budapest

Mendelényi István, Budapest

Ulrich István, Budapest

Visnovszky Mátyás, Budapest

Schemeitz Károly, Budapest

Szöllősy Géza, Budapest

Tánczos Károly, Budapest

Légrády Sándor, Budapest

Fider Rezső János, Budapest

Dr. Gelecz Szeléz, Sopron

Simonits Mihály, Sopron

Eibatits József, Sopron

Dr. Kurcsy János, Sopron

Kőfaragó Ferenc, Sopron

Marlovits István, Sopron

Marlovits József, Sopron

Orlovits József, Sopron
Czingraber ?, Sopron
Kókay Miklós, Sopron
Dommanovits Andor, Sopron
Haraszti Ignác, Sopron
Killeder Ferenc, Sopron
Plarchek Vilmos, Sopron
Keglevich József, Sopron
Boer Károly, Sopron
Jureczky Vilmos, Sopron

Cselekvő Magyarok Tábor

A Cselekvő Magyarok Tábor hírhedt nevű egyesülés, amelynek két tagja, és pedig Bedő József és Dula József annak idején meggyilkolták Othó budai ékszerészt.¹²² Egy másik hőstettük a soroksári csoportnak az a vállalkozása volt, amikor a Fővárosi

¹²² A Cselekvő Magyarok Tábor nevű radikális jobboldali társaság vezetői, Bedő József és Dula József 1923. július 27-én nyereségvágyból meggyilkolták Othó Lajos budai ékszerészt. A Cselekvő Magyarok Tábor szervezésében részt vett Csilléry András fogorvos, a Friedrich-kormány népiöléti minisztere, az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja is. A gyilkossági ügyet 1925-ben tárgyalta a Budapesti Királyi Törvényszék, a tárgyalást dr. Langer Jenő kúriai bíró vezette, aki Uain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő és társai puccskísérletének ügyében, illetve Márffy József és társai, az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztály milicistáinak bombaperében is ellátta az elnök szerepét elsőfokon. A tárgyalássorozatról a sajtó is élénken tudósított. Vö. [Szerző nélkül], *Othó ékszerész gyilkosai ellen a tárgyalás első napja bőséges bizonyítékot szolgáltatott*, Magyarország, 1925. 01. 19., 9.

Operettszínházban rendezték az ismert botrányt.¹²³

Tagjaik közé sorolható:

Sesevich László

Zsabka Kálmán

ifj. Ostyán Antal

Bácskay Antal

Gyenes András

ifj. Tóth Imre

Wimmer György

Ott Mihály

Blazsek Sándor

Dreschler Antal

Bőhm Sándor

Neubauer Mátyás, ez utóbbi részes volt az Operettszínház elleni támadásban. Vannak köztük egyetemisták is, ezek közül nevesebbek:

Szentgyörgyi Nándor

Pilisy Béla

Ordóczy Pál

Pócs János

Mayer Ervin

Reviczky Jenő

¹²³ 1923. január 16-án az Ébredő Magyarok Egyesülete fegyveresei merényletet kíséreltek meg a 1923. január 16-án merényletet kíséreltek meg a Fővárosi Operettszínház ellen, a nézőtéren az előadás első felvonása felé több fiatalember lövöldözni kezdett. Személyi sérülés nem történt, de nagy pánik tört ki a színházban. Az akció irányítója Adorján Géza, az ÉME nemzetvédelmi osztályának egyik vezetője volt. Vö SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1921–1926-ban*, 8–9.

Lenthel Béla
Bartha Sándor.

Villamosvasutasok Bajtársi Egyesülete

Ezt a társaságot Buday¹²⁴ szervezte meg azoknak a soraiból, akik már előzetesen más bajtársi egyesülésekben bevált emberek voltak. A kalauzoknak és a vezetőknél, valamint lakatosoknak felvett emberek sorában szép számmal vannak érettségizett, vagy legalábbis 6 középiskolát végzetek, és hír szerint van köztük egy dr. Tücsü János nevű volt törvényszéki bírónak. Az egyesülés fasiszta alapon szerveztetett. Tagjaik sorába tartoznak:

Ausin Ede lakatos
Buvár András lakatos
Gálcsy Zoltán segédmunkás
Elekes Gyula lakatos
Gener Vince kalauz
Heufel András kalauz
Hollós Ferenc lakatos
Kozák István lakatos
Körmendy Béla lakatos
Kovács 13 Sándor kalauz
Kucsera Tibor lakatos

¹²⁴ Feltehetőleg Buday Dezső mérnök, nemzetgyűlési képviselő, ebben az időben az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöke.

Kugler István lakatos
Lippert Ferenc kalauz
Luby Lajos kalauz
Mayer Mihály kalauz
Pitia Illés kalauz
Pogány Tibor kalauz
Surányi Károly kalauz
Szegfű Lajos kalauz
Szűcs 1. Ferenc kalauz
Teleki Gyula kalauz
dr. Tücsü János kalauz
Pála György asztalos
Szentesy János lakatos
Takács Béla lakatos
Tóth János lakatos

Jóbarátok Köre

Az Alföldi Brigád csongrádi szervezetéből külön megalakult társaság, tagjaik a vezetőség kezébe esküt tettek le, amelyben szerepel a zsidók kiirtása is. Az ismertebbek közül valók:

Sinkó László
Bölöny Miklós
Sághy János
Fülöp Andor
Sági Rókus
Forgó Ferenc

Kaszter Sándor

Subek Mihály

Lehrer Alfréd

Kaczaniczky Ödön városi írnok

Dózsa Mihály

Blázsik Gyula állampénztári tisztviselő

Egry Elemér

Szőke Pál

Burger József csendőr tiszthelyettes

Mátéfi Lajos

A névsorban az első nyolc ember részese a csongrádi bombamerényletnek.¹²⁵

IX. Kerületi Nemzetvédelmi Osztály

Újból feltámadni készül. Nemrég Szász József és Huszár Károly, nemkülönben Nesz Károly /aktív katona/ és még néhányan az erzsébetvárosi bombások felmentett társaságából meghívókat küldöttek szét azzal, hogy a IX. kerületi Ébredő Magyarok Egyesülete rekonstruálódni kíván. Ennek az állítólagos rekonstruálásnak, amely a meghívó szerint csak az ÉME-re vonatkozik, tulajdonképpen, de be nem vallott célja a Márffy-féle társaság

¹²⁵ Az irat arról tanúskodik, hogy Héjjas Iván Alföldi Brigádjának szegedi alszervezete, a csongrádi bombamerényletért felelős Jóbarátok Köre sem szűnt meg létezni teljes egészében, és 1926-ban még mindig paramilitáris titkos társaságként működött.

összehozása.¹²⁶ Igen megbízható helyről nyert értesülésünk szerint 120 meghívót küldöttek szét, azonban csak 17 ember jelent meg. A rekonstrukció további előrehaladásáról jelentést teszünk.¹²⁷

Általánosságok a bajtársi egyesületekről:

A bajtársi egyesületekről általában a következőket kell jelentenünk. Semmiféle olyan követelésük nincs, amely kivételében vagy céljában az állam, a vallás, vagy a kormányzó ellen fordulna. A 12 pont, amelyről mindig szó van, a következő:

- 1./ a becsületes sajtó szabadságát
- 2./ ellenségekkel szemben erős kormányt
- 3./ dolgozó nemzetgyűlés
- 4./ a keresztény magyarság érvényesülését
- 5./ erős hadsereget
- 6./ közterhek arányos kivetését
- 7./ a keresztény munkásság védelmét
- 8./ a tisztviselők, a nyugdíjasok megélhetését
- 9./ a termelő munka támogatását

¹²⁶ Az irat keletkezésének idején – mivel csupán az évszám ismert, a pontos dátum nem – talán még mindig zajlott Márfy József és társai bombapere másod- és harmadfokon.

¹²⁷ Az Ébredő Magyarok Egyesületének erzsébetvárosi bombamerényletért felelős IX. kerületi nemzetvédelmi osztálya 1926-ban valamilyen szinten még mindig működött, ugyancsak paramilitáris titkos társaságként, az irat tanúsága szerint pedig a rendvédelmi szervek is szemmel tartották a szervezetet, noha működése ebben az időben már egyértelműen jóval kisebb volumenű volt, mint korábban, végleges megszűnéséről még 1926-ban sem lehetett beszélni.

- 10./ a drágaság letörését
- 11./ a keresztény erkölcs uralmát
- 12./ Szent István birodalmának visszaállítását.

*Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.
Eredeti, gépelt.*

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (HU-ÁBTL)

HU-ÁBTL-4.1. A-434. A magyar hírszerzési szolgálat 1. kötet (a magyar hírszerzési szolgálat módszerei 1936-ig).

HU-ÁBTL-4.1. A-686. Etelközi Szövetség.

HU-ÁBTL-4.1.A-650. Összefoglaló. Prónay-különítmény alakulása és tevékenysége 1919–1945.

HU-ÁBTL-4.1. A-687. Az 1919-es ellenforradalmi kormány által megalakított szervezetek (1947).

HU-ÁBTL-4.1. A-719. Zadravec István tábori püspök “Hét év a táborban” című naplója dokumentumokkal.

HU-ÁBTL-4.1. A-720/1. A Horthy-rendszer jobboldali szervezetei.

HU-ÁBTL-4.1. A-879. 1919-es fehérterroristák anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-881. Rongyos gárdisták, szabadcsapatok, különítményesek anyaga.

HU-ÁBTL-4.1. A-1047. Fehérház Bajtársi Egyesület, Anti-Bolsevista Comité.

HU-ÁBTL-4.1. A-2124. Volt horthysta titkos szervezetek.

Bundesarchiv, Berlin (BArch)
BArch-R 1507/2129. Bajor sörpuccs.

BArch-R 1507/400. Organisation Escherich. Orgesch Orka.

BArch-R 707/142. A bajor–magyar kapcsolatokra vonatkozó iratok.

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)
HU-BFL-IV-1407-b-XI. üo.-151/1922. A Budapesti Főkapitányság főkapitányi jelentése Budapest székesfőváros tanácsának.

HU-BFL-VI-15-c-205/1945. A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányság Államrendészeti Osztálya jelentése a Kettőskereszt Vérszövetség felosztatott egyesület adatai tárgyában Budapest főváros főpolgármesteréhez, Budapest, 1945. december 3.

HU-BFL-VII-1-d-10935/1924. Keő-Kucsera István büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-11717/1923. Bedő József és Dula József büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-10559/1925. A Kovács testvérek büntetőpere.

HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Kiss Gábor Jenő pere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apór Viktor és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai büntetőpere.

HU-BFL-VII-18-d-193/1926. Windischgrätz Lajos és társai pere.

HU-BFL-XXV-1-b-4587/1946. Márffy József igazolási eljárása.

HU-BFL-XXV-1-a-464/1946. Ruszkay Jenő népbíróági büntetőpere.

HU-BFL-XXV-2-b-8311/1947. Dr. Minich József igazolási eljárása.

HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és társai népbíróági büntetőpere.

Hadtörténelmi Levéltár, Budapest (HU-HL)
HU-HL-VKF. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar
Főnöke Levéltára, 1919–1945.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
(HU-MNL-OL)

HU-MNL-OL-K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek,
1867–1944.

HU-MNL-OL-MOL-K 64-1920-2-60.
Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai –
Megállapodás az elszakadt részeken folytatandó irredenta
szervezéséről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1920-41-515. Külügyminisztérium –
Politikai Osztály rezervált iratai – Előterjesztés a
külügyminiszter részére az elcsatolt területeken
megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920.

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Külügyminisztérium –
Politikai Osztály rezervált iratai – Feljegyzés az elcsatolt
területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Külügyminisztérium –
Politikai Osztály rezervált iratai – Schitler vezérkari
alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta
szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921.

HU-MNL-OL-K-64-1921-41-221. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.

HU-MNL-OL-K 64-1923-41-81. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Masirevich Szilárd bécsi magyar követ számjeltávirata a külügyminiszter részére, melyben arról számol be, hogy Ludendorff német tábornok nála járt, és titkos tárgyalást kezdeményezett Siménfalvy ezredessel, mint a kormányzó bizalmi emberével, Bécs, 1923. február 6.

HU-MNL-OL-K 65 – Külügyminisztérium – Politikai osztály – „D” (defenzív) referatúra iratai.

HU-MNL-OL-K 67. Külügyminisztérium – Politikai hírszolgálati osztály.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Belügyminisztérium rezervált iratai – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

HU-MNL-OL-K 149-1924-1-2042. Belügyminisztérium rezervált iratai – Siménfalvy Tihamér vszkt. ezredes felterjesztése a Kormányzó Katonai Irodájához Károlyi Mihály szabadkai tartózkodásáról, Budapest, 1924. október 1.

HU-MNL-OL-K 429-1926. 05. 07.–10. 14. A Magyar Távirati Iroda – Napi hírek – Frankper, 1926. május–október.

HU-MNL-OL-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység. Jelentés az Etelközi Szövetségről.

HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.

HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.

HU-MNL-OL- P 2249-47. sorozat. Turáni Vadászok Országos Egyesülete.

HU-MNL-OL-P 2249-61. sorozat. Fehérház Bajtársi Egyesület.

HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat. Magyar Fajvédők Országos Szövetsége.

Politisches Archiv, Berlin, (PA)

PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Szigorúan titkos bizalmas jelentés Budapestről a német–magyar jobboldali együttműködésről, 1923. augusztus 23.

PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. Boltze német követségi titkár szigorúan bizalmas feljegyzése az Ulain-ügyről, 1923. november 10.

PA-AA-(B)-R-30531-Bd. 1. A német külügyminisztérium átirata a közrendvédelmi felügyeletet ellátó birodalmi megbízottnak, 1923. november 14.

PA-AA-(B)-R 30531-Bd. 1. Welczeck budapesti német nagykövet jelentése a Külügyi Hivatalnak az Ulain-ügyről, 1924. január 26.

Szakirodalmi források

ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

ABLONCZY Balázs, A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések, *Múltunk*, 2008/1, 29–56.

ABLONCZY Balázs, *Keletre, magyar! A magyar turanizmus története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2016.

ABLONCZY Balázs, *A miniszterelnök élete és halála. Teleki Pál (1879–1941)*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

ABLONCZY Balázs, *Ismeretlen Trianon*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

A Horthy-korszak Magyarországá jugoszláv szemmel. Délszláv levéltári források 1919–1941, forráskiad. HORNYÁK Árpád, Pécs–Budapest, Kronosz Kiadó – MTA BTK Történettudományi Intézet, 2016.

ANDAHÁZI SZEGHY Viktor, 'Trianontól Bledig. A Magyar Királyi Honvédség szervezése és lehetőségei 1920–1938 között', *Hadtudomány*, 2019/3, 15–23.

Christopher ANDREW, *The Secret World. A History of Intelligence*, London, Penguin Books, 2019.

ANGYAL Béla, Magyar szervezetek és mozgalmak Csehszlovákiában 1918–1921. I. rész, *Fórum*, 2000/1, 13–20.

ANGYAL Béla, *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*, Dunaszerdahely, Fórum Intézet – Lilium Aurum Kiadó, 2002.

ÁROKAY Lajos, Az önálló magyar katonai attaséi szolgálat előzményei 1918–1919, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/1, 73–95.

ÁROKAY Lajos, A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat első állomáshelyeinek felállítása, 1920–1923, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/3, 356–381.

ÁROKAY Lajos, A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat tevékenysége 1923–1928 között, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1983/4, 574–592.

ÁRVAI Zoltán–GYARAKI Károly, *100 éves az önálló magyar katonai felderítés, hírszerzés és elhárítás, 1918–2018*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2019.

A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról (1918–1934). I. kötet. *Az 1920-as évek*, forráskiad. NÉMETH István, Budapest, magánkiadás, 2017.

BALLA Tíbor, A trianoni békediktátum és az önálló magyar haderő, *Honvédségi Szemle*, 2020/3, 109–122.

BARTHA Ákos, *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

BARTHA Ákos, *Véres város. Fegyveres ellenállás Budapesten, 1944–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

BARTHA Ákos, *Törzsökösök, rongyosok, turániak. Németellenes magyar fajvédelem 1938–1945*, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2023.

BELLÉR Béla, *Az ellenforradalom nemzetiségi politikájának kialakulása*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975.

Bethlen István titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós–SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.

BODÓ Béla, The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

BODÓ Béla, Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete, 2000, 2010/10, 9–27.

BODÓ Béla, Pál Prónay. Paramilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla, Favorites or Pariahs? The Fate of the Right-Wing Militia Men in Interwar Hungary, *Austrian History Yearbook*, 2015/46, 327–359.

BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

BODÓ Béla, *A fehérterror*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2022.

BOROS Ferenc, *Magyar–csehszlovák kapcsolatok 1918–1921-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Öt nemzedék, és ami előtte következik... A temesvári Levente-pör, 1919–1920*, Budapest, Noran Kiadó, 2006.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Ifj. Niamešsny Mihály és a temesvári Levente-per, 1919–1920*, Budapest, Helikon Kiadó, 2010.

BORSI-KÁLMÁN Béla, *Kisfiúk a nagy viharban. A temesvári „Levente-pör” – az első román „irredenta per” története, 1919–1922*, Budapest, Kortárs Kiadó, 2020.

BOTLIK József, A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28. – október 4., *Valóság*, 2007/3, 24–47, illetve 2007/4, 39–58.

BOTLIK József, *Nyugat-Magyarország sorsa, 1918–1921*, Vasszilvagy, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2012.

Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.

CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918–1920, Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia, 1991/20, 51–67.*

DOBÁK Imre – REGÉNYI Kund, Hírszerzési és Kémelhárítási Szabályzat – a két világháború között, *Nemzetbiztonsági Szemle, MMXV/I, 146–197.*

Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna–Tisza közti történetéhez, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.

DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.*

DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest,*

DRUSZA Tamás–KÁROLY László–LAUFER Balázs–REGÉNYI Kund, *Információszerzés kapcsolati forrásai, szerk.*

REGÉNYI Kund, Budapest, Nemzeti Közszerolgalati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2019.

ERDEÖS László, *A magyar honvédelem egy negyedszázada 1919–1944*, szerk. BABUCS Zoltán, Gödöllő, Attraktor Kiadó, 2007.

FEGYÓ János, Adalékok a szélsőjobboldal fokozódó szervezkedésének történetéhez a gazdasági világválság éveiben, in *A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum Évkönyve, 1967–1968*, Budapest, Népművelési propaganda iroda, 1969, 261–289.

FODOR Miklós Zoltán, Az Etelközi Szövetség története, in *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007 (XXXI.)*, Salgótarján, 2008, 118–156.

FORGÁCS Balázs, *Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai*, Budapest, HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Nonprofit Kft., 2020.

FOGARASSY László, A Prónay-Ranzenberger pör (1930–1932), *Soproni Szemle*, 1978/1, 23–40.

GARAMI Erika, Az 1920-as évekbeli magyarországi frankhamisítás numizmatikai vonatkozásai, Numizmatikai Közlöny, 2003–2004/CII–CIII, 65–71.

GERGELY Ferenc – KISS György, *Horthy leventéi. A leventeintézmény története*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1976.

Robert GERWARTH, *The Vanquished. Why the First World War Failed to End, 1917–1923*, Farrar, Straus and Girou, 2016.

Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

Robert GERWARTH – John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH – John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

GOTTFRIED Barna, Thuróczy István és a román király elleni merényletterv, *Székegyföld*, 2010/7, 79–101.

GOTTFRIED Barna – NAGY Szabolcs, *A Székely Hadosztály története*, Csíkszereda, Csíkszereda Kiadóhivatal, 2019.

G. SOÓS Katalin, *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

G. SOÓS Katalin, Magyar–bajor–osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921, *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica*, 1967/XVII, 3–43.

G. SOÓS Katalin, *Burgenland az európai politikában 1918–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.

GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája. 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2012.

Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után, szerk. Robert GERWARTH – John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

Hadtudományi Lexikon. Új kötet, főszerk. KRAJNCZ Zoltán, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019.

HATOS Pál, Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története, Budapest, Jaffa Kiadó, 2018.

HATOS Pál, *Rosszfiúk világforradalma. Az 1919-es magyarországi tanácsköztársaság története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

Ulrike Claudia HOFFMANN, „*Verräter verfallen der Feme!*” *Fememorde in Bayern in den zwanziger Jahren*, Köln–Weimar, Böhlau Verlag, 2000.

Horthy Miklós titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós, SZÚCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.

HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

HOLLÓS Ervin – LAJTOS Vera, *Horthy Miklós, a fehérek vezére*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1985.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. IV. Az ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1. – 1931. augusztus 24., forráskiad. KARSAI Elek, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

JAGADICS Péter, A Horthy-hadsereg Nemzetvédelmi Szolgálat, *Szakmai Szemle – A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának szakmai kiadványa*, 2010/3, 191–205.

JANKOVICH Arisztid, *A Nemzeti Hadsereg (1919)*, forráskiad. GYÖRGY Sándor, Budapest, Szülőföld Könyvkiadó – Trianon Múzeum, 2019.

Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

KÁNTÁS Balázs, *A Duna–Tisza közti dosszié. Három alapvető forrás a Duna–Tisza közti paramilitáris erők történetéhez, 1919–1924*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *A különítményesek nyomában. Tanulmány és források Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye tevékenységéről, 1919–1923*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna–Tisza közén zajlott*

eseményeiről, 1922, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Viták a „másik állambatalom”-ról. Válogatás a fegyveres titkos társaságok ügyében elhangzott parlamenti felszólalásokból, 1923–1924, Budapest, OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.*

KÁNTÁS Balázs, *A Csocsó bácsi-féle összeesküvés: Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai batalomátvételi terve, 1923, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.*

KÁNTÁS Balázs, *A magyar sörpuccs? Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő és társai államcsínykísérlete, 1923 – Tanulmány és források, Budapest, OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.*

KÁNTÁS Balázs, *Árnyékkatonák és árnyékpolitikusok. Újabb dokumentumok a Horthy-korszak első éveinek radikális jobboldali titkos paramilitáris szervezeteinek működéséről, 1923–1926, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.*

KÁNTÁS Balázs, *Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye szerepe a Duna–Tisza közti fehérterrorban, valamint az ellenük lefolytatott ügyész-i vizsgálat, 1920–1922*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Documenta Paramilitaria Hungarica. Tanulmány és történeti források a Kettőskereszt Vérszövetség titkos irreguláris katonai alakulat tevékenységéről. 1919–1945*, Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2020.

KÁNTÁS Balázs, *Fehérterror a Duna–Tisza közén: Héjjas Iván főhadnagy és különítménye tevékenysége, 1919–1921. White Terror in the Danube–Tisza Interfluvium The Activities of First Lieutenant Iván Héjjas and His Detachment, 1919–1921*. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *Milicisták, puccsisták, terrorfiúk*. Budapest, Művészeti és Irodalmi Jelen Kft., 2021.

KÁNTÁS Balázs, *Antibolsevizmus, irredentizmus, antiszemitizmus, terrorizmus: A Kovács testvérek irredenta indíttatású bűncselekményei és ellentmondásos kapcsolatuk a*

magyar állami szervekkel, 1923–1925. Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *A bombaper. A Horthy-korszak első éveinek egyik legnagyobb büntetőpere és politikai kontextusa, 1922–1926.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *„Szép napok” a Britannia Szállóban: Adatok és levéltári források a magyarországi fehérterror egyik hírhedt irreguláris katonai alakulatának fővárosi atrocitásaihoz, 1919–1920.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *A bombamerényletek kora: Levéltári források a Horthy-korszak első éveinek politikai terrorizmusához, 1922–1924.* Budapest, Horthy-korszak Történetének Kutatásáért Társaság, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *A Brief and Fragmented History of Radical Right-Wing Paramilitary Formations in Hungary in the 1920s.* New Delhi, AkiNik Publications, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *The Dream of the White Internationale: Secret Hungarian-German-Austrian Negotiations and Attempts of*

Military Cooperation, 1919–1923. New Delhi, AkiNik Publications, 2021.

KÁNTÁS Balázs, *The Period of Bomb Attacks: Paramilitary Formations and Terrorism in Hungary in the First Years of the Horthy-Era, 1922–1924.* Zittau, Weser Books, 2022.

KÁNTÁS Balázs, *A Kettőskereszt Vérszövetség: Egy titkos irreguláris katonai szervezet tevékenysége az 1920-as évek Magyarorszáján. The Double Cross Blood Union: A Secret Irregular Military Formation and its Activity in Hungary During the 1920s.* Budapest, Line Design Kiadó, (Rerum Fides 4.), 2022.

KÁNTÁS Balázs, Héjjas Iván. *Vázlat egy magyar radikális jobboldali katonatiszt-politikus életrajzához és kapcsolatrendszeréhez,* Budapest, Hungarovox Kiadó, 2022.

KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek,* Budapest, Táncsics Kiadó, 1969.

KEREPESZKI Róbert, A politikai és társadalmi élet határán. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a Horthy-korszakban, in „...nem leleplezni, hanem megismerni és megérteni”. *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére,*

szerk. GEBEI Sándor – IFJ. BERTÉNYI Iván – RAINER M. János, Eger, Esterházy Károly Főiskola, 373–388.

KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2012.

KEREPESZKI Róbert, *A Vitézi Rend, 1920–1945*, Máriabesnyő, Attraktor Kiadó, 2013.

KEREPESZKI Róbert, *Darányi Kálmán. Pályakép, személyiség, korrajz*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2018.

KOLONTÁRY Attila, *Alekszej von Lampe, Vrangel báró katonai képviselője Magyarországon*, Pécs, PTE BTK Történettudományi Intézet – Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történeti Kutatócsoport, (MOSZT-füzetek 1.), 2015.

KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3. – 1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, (Clio Kötetek 2.), 2020.

KOVÁCS Tamás, Adalékok a Magyar Királyi Külügyminisztérium szerepéhez az államvédelemben és az államrendészetben, *Fons*, 2008/1, 81–94.

KOVÁCS Tamás, Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921, *Múltunk*, 2009/2, 64–92, 75.

KOVÁCS Tamás, *Megfigyelés, internálás, deportálás. Az internálás és a toloncolás kérdésköre a két világháború között, különös tekintettel a II. világháború korára*, PhD-értekezés, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, 2013.

KOVÁCS Tamás, A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása*. (Rendészettörténeti Tanulmányok 2.), szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona – TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

KOVÁCS Tamás, *A Honvédelmi Minisztérium „T” Szervének létrejötte és működése, avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig*, Budapest, Nemzeti Közzolgálati

KŐSZEGVÁRI Tibor, *Diverzió*, Zrínyi Katonai Kiadó, 1984.

Gabriele KRÜGER, *Die Brigade Erhardt*, Hamburg, Leibnitz Verlag, 1971.

John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Kopenhagen, The Royal Library – Museum Tusculanum Press, 2007.

Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről 1920–1944, forráskiad. BERÁNNÉ NEMES Éva, HOLLÓS Ervin, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977.

Paolo MORISI, *Hell in the Trenches. Austro-Hungarian Stormtroopers and Italian Arditi in the Great War*, Warwick, Helion and Company, 2018.

Jun NAKATA, *Der Grenz- und Landesschutz in der Weimarer Republik 1918–1933. Die geheime Aufrüstung und die deutsche Gesellschaft*, Rombach Verlag, Freiburg im Breisgau, 2002.
NÁNDORI Pál, A hirtenbergi fegyverszállítás, *Hadtörténelmi Közlemények*, 1968/4, 636–657.

NÁNDORI Pál, *A marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

NÉMETH István, *Magyarok és németek (1914–1934)*, Budapest, magánkiadás, 2017.

NÉMETH István, A Wilhelmstrasse és Magyarország. Az 1920-as évek (1. rész), *Valóság*, 2017/6, 45–80.

NÉMETH István, Német haditengerészeti és légügyi lépések a versailles-i békeszerződés kijátszására a weimari köztársaság (1919–1933) éveiben, *Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae*, 2017/XLIV, 523–534.

OLASZ Lajos, Tervek a Felvidék visszafoglalására 1920-ban, *Közép-Európai Közlemények*, 2020/4, 89–114.

ORMOS Mária, *Egy magyar médiavevő. Kozma Miklós*, Budapest, PolgArt Kiadó, 2001.

PAKSA Rudolf, Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban, *Kommentár*, 2007/5, 68–75.

PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

PAKSA Rudolf, *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*, Budapest, Osiris Kiadó – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.

PATAKI Ferenc, *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973.

PINTÉR István, *Ki volt Horthy Miklós?*, Budapest, Zrínyi Könyvkiadó, 1968.

PÓCS Nándor, *Varjúsereg. Kováts Tivadar és a magyar fajvédelem láthatatlan útjai*, Budapest–Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Kronosz Kiadó, 2022.

PORKOLÁB Imre, *Az aszimmetrikus hadviselés adaptációja. A tradicionális és irreguláris hadikultúrák összecsapásainak vizsgálata*, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020.

PÖLÖSKEI Ferenc, *Hungary After Two Revolutions 1919–1922*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980.

PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

PÜSKI Levente, A Horthy-korszak politikai rendszere, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 2020, 55–74.

RESPERGER István, *Die Risiken, Herausforderungen, und Bedrohungen. Die Rolle der Streitkräfte in den neuen bewaffneten Konflikten aus ungarischen Sicht*, Hamburg, Hamburg University of Applied Sciences, 2003.

RESPERGER István – KISS Álmos Péter – SOMKUTI Bálint, *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy batáással*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013.

RESPERGER István, Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése, *Hadtudomány*, 2016/26, 37–50.

RESPERGER István, *A válságkezelés és a hibrid hadviselés*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.

ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2018.

ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

ROMSICS Ignác, *Honmentők/honvesztők*, Budapest, Helikon Kiadó, 2021.

Thomas L. SAKMYSTER, *Hungary's Admiral on Horseback. Miklós Horthy, 1918–1944*, Washington, Columbia University Press, 1994.

Karin SCHAEFER, *German Military and the Weimar Republic. General Hans von Seeckt, General Erich Ludendorff and the Rise of Hitler*, London, Pen and Sword Military, 2020.

SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica*, Tomus LVII, 1976, 3–60.

SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. Perneki Mihály, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

SIPOS Péter, A konspiráció mítosza. Titkos szerveződések Magyarországon 1919–1944, *Beszélő*, 1995/29–30.

SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932–1943*, forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

SOÓS László, A Nemzeti Munkavédelmi Szervezet létrehozása és tevékenységének első évei, 1921–1926, *Levéltári Szemle*, 1979/1–2, 277–291.

SUBA János, Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920, *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 2008/18, 131–142.

SUBA János, A Nemzeti Hadsereg csendőralakulatai 1919–1921, *Közép-európai Közlemények*, 2015/4, 47–60.

SUBA János, Polgárőrség szervezése 1919–1921, *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 2018/56, 131–144.

SZAKÁLY Sándor, *A magyar katonai felső vezetés, 1938–1945*, Budapest, Ister Kiadó, 2001.

SZAKÁLY Sándor, *Honvédség és tisztikar 1919–1947*, Budapest, Ister Kiadó, 2002.

SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó – VERITAS Történetkutató Intézet, 2015.

Szakmatörténeti szemelvények, forráskiad. BODA József – DOBÁK Imre – REGÉNYI Kund–SZILI László, Budapest, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, 2014.

SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017.

TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

TÓTH Imre, *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2020.

TÓTH Tibor, *Manicheizmus*. Debecen, Zikkurat-Média Kft., 2002.

TÓTH Tibor, *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél” és a „Hungarista Tájékoztató” című sajtótermékek tükrében*, PhD-értekezés, témavezető prof. dr. Szakály Sándor, Debreceni Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2007.

TÓTH Tibor, *A hungarista mozgalom emigrációtörténete az „Út és cél” és a „Hungarista Tájékoztató” című sajtótermékek tükrében*, Debrecen, Debrecen University Press, 2008.

TÓTH Tibor, *Társadalmi problémák a vidéki Magyarországon és szociálpolitikai viták a törvényhozásban az 1930-as években*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2018.

TÓTH Tibor, *A Forgotten Agricultural Modernization Program from the 1930s, in Agriculture and Rural Life in Finland and Hungary*, szerk. VARGA Zsuzsanna–Anssi HALMESVIRTA, Suomen Maatalousmuseo Sarka, Helsinki, 2018, 69–78.

TÓTH Tibor, A hungarista emigráció és 1956, *Acta Acadamiae Beregsasiensis*, 2018/1, 201–214.

TÓTH Tibor, A nemzetiszocialista Németország szociálpolitikája 1933-1939, *Debreceni Szemle*, 2018/3, 322–336.

TÓTH Tibor, A hungarista emigráció és 1956, *Acta Acadamiae Beregsasiensis*, 2018/1, 201–214.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2011.

TURBUCZ Dávid, *A Horthy-kultusz, 1919–1944*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2016.

TURBUCZ Dávid, *Horthy Miklós, a haditengerésztiszt*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2022.

UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András,

SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Corvina Kiadó, 2007.

UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó – Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

UNGVÁRY Krisztián, *Kiugrás a történelemből. Horthy Miklós a világpolitikai színpadán*, Budapest, Open Books, 2022.

Uğur Ümit ÜNGÖR, *Paramilitarism. Mass Violence in the Shadow of the State*, Oxford, Oxford University Press, 2020.

VARGA Krisztián, *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.

VARGYAI Gyula, *A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen*, Budapest, Hadtörténelmi Levéltár – Paktum Nyomdaipari Társaság, 2002.

VESZPRÉMY László Bernát, 1921. *A Horthy-rendszer megszilárdulásának története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2021.

VONYÓ József, *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944. Tanulmányok, dokumentumok*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.

VONYÓ József, Gömbös Gyula, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

VONYÓ József, Gömbös Gyula és a hatalom. *Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Robert G. L. WAITE, *Vanguard of Nazism The Free Corps Movement In Post-War Germany 1918–1923*, New York, W. W. Norton and Company, 1969.

Bernard WASSERSTEIN, *Az igazi Trebitsch. Az átváltozóművész*, ford. MOLNÁR György, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016.

WAYAND Tibor, *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946*, forráskiad. VARGA Krisztián, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Kronosz Kiadó, Budapest, 2019.

WINDISCH-GRAETZ Lajos, *Hősök és csirkefogók. Megélt történelem 1899–1964*, ford. NYIZSNYÁNSZKY Ferenc, Budapest, Athenaeum Kiadó, 2019.

ZADRAVECZ István, *Páter Zadravec titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

ZAKAR József, Fajvédők az 1920-as évek Magyarországon, in *Tanulmányok a holokausztról V.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2011, 52–111.

ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.

ZEIDLER Miklós, Külpolitika és revízió – Mindent vissza?, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései*, Budapest, Kossuth Kiadó, 175–196.

ZINNER Tibor, Adatok a szélsőjobboldali egyesületek megalakulásának körülményeihez, *Történelmi Szemle*, 1979/3–4, 562–576.

ZINNER Tibor, Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november – 1920. március közötti történetéhez, *Budapest Főváros Levéltára Közleményei*, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

A Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali, irredenta eszmék mentén szerveződő – titkos egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, amelyekhez igen gyakran fegyveres, félkatonai alakulatok is kötődtek, és amelyek egy ideig a politikai életre is bizonyos fokú befolyással rendelkeztek. Ezeket az újjászerveződő haderő is kiegészítő alakulataiként alkalmazta, illetve a katonai titkosszolgálatok is előszeretettel használták őket a fedőszerveikként. Bár a Bethlen-kormány a konszolidáció jegyében számos lépést tett a hasonló formációk felszámolására, vagy legalábbis a saját politikai rendszerébe történő integrációjukra, és az 1923-as évek is kétségtelenül fordulóponthoz jutottak mind a magyar nacionalista paramilitáris titkos társaságok, mind pedig az ezekkel igen szoros átfedésben lévő irredenta egyesületek, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesület és Magyar Országos Véderő Egylet, illetve úgy általánosságban az amúgy is egyre inkább diverzifikálódó magyar szélsőjobboldal, mint politikai erő történetében, ami a befolyásukat illeti, a hasonló organizációk működése érthető módon e fordulóponthoz sem szűnt meg. A Belügyminisztérium és az államrendőrség még 1926-ban is szemmel- és nyilvántartott bizonyos titkos és féltitkos szélsőjobboldali szervezeteket, amelyek kisebb intenzitással, de tovább működtek, és az állammal/haderővel/titkosszolgálatokkal sem szűnt meg a kapcsolatuk. Erről tanúskodik a Magyar Királyi Belügyminisztérium egy bizalmas rendőri jelentése az úgynevezett titkos társaságok felfedése tárgyában, mely összességében igyekszik az ilyen szervezeteket a helyükön kezelni, és kiolvasható belőle, hogy az irat keletkezésének idején, 1926-ban e szervezetek már valóban nem rendelkeztek akkora tagsággal és befolyással, mint bethleni konszolidáció időszakának legelején, illetve fennálló politikai rendszerre való veszélyességük is minimális volt. Bethlen konszolidációs politikájának következtében mérsékeltek a tevékenységüket, és beilleszkedtek, integrálódtak a fennálló politikai rendszer működésébe, majd a Horthy-korszak „mélyállam”-ának szerves részévé váltak, illetve nem egy esetben e célból is jöttek létre a kezdet kezdetén. Érdekes titkosszolgálat-történeti tény ugyanakkor, hogy a mai értelenben vett polgári, a rendőrség kötelekébe tartozó titkosszolgálati szervek a haderőhöz kötődő, kvázi-állami, ugyancsak titkosszolgálati rendeltetésű szervezetek tagjairól és működéséről gyűjtöttek adatokat...